

SHARING ECONOMY FOR SENIORS

STAREJŠI IN DELITVENA EKONOMIJA

UVODNA ŠTUDIJA OBSTOJEČEGA STANJA

Prispevke za to študijo so prispevale sledeče organizacije:

- E-seniors, Francija
- Instalofi Levante SL, Španija
- Panepistimio Thessalias, Grčija
- ISRAA, Italija
- Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje, Slovenija

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

VSEBINA

Uvod.....	3
1. Španija.....	5
2. Italija.....	14
3. Grčija	27
4. Slovenija	37
5. Francija.....	45
Skupni zaključek.....	56
Literatura	57

Uvod

Delitvena ali sodelovalna ekonomija se v Evropi hitro razvija. To med drugim potrjuje dejstvo, da se s tem fenomenom ukvarja tudi Evropska komisija: raziskuje ga in pripravlja ukrepe, da se ustrezno odzove na mnoge pojavne oblike delitvene ekonomije.

Komisija definira sodelovalno ali delitveno ekonomijo kot poslovni model z naslednjimi kriteriji:¹

- v poslovni transakciji so udeležene tri stranke: ponudnik storitev, on-line platforma in uporabnik - stranka
- ponudnik omogoči dostop do storitev ali blaga za omejeni čas
- blago, storitve ali sredstva, ki jih ponuja v uporabo ponudnik, bi bile sicer neizkoriščene
- blago, storitve ali sredstva so dostopne brezplačno ali proti plačilu (t.i. profitna ali neprofitna delitvena ekonomija)

Evropska komisija je objavila študijo², ki raziskuje obseg sodelovalne ekonomije v EU-28 državah, v kateri upošteva različne sektorje: prevoz, nastanitev, finance in on-line veščine itd. Ocenjujejo, da je skupna vrednost delitvene ekonomije v EU-28 državah 26,5 milijard EUR (0,17 % GDP-ja držav EU-28). Največje tržišče je v Franciji (6,5603 milijard EUR), v Združenem kraljestvu (4.6377 milijard EUR), na Poljskem (2.7366 milijard EUR) in v Španiji (2.5243 milijard EUR). Sedem največjih tržišč delitvene ekonomije v EU – Francija, Združeno kraljestvo, Poljska, Španija, Nemčija, Italija in Danska je v letu 2016 prispevalo približno 80 % vseh prihodkov iz delitvene ekonomije v državah EU-28.

Poglavitne ugotovitve te raziskave so:

V transportnem sektorju delitvene ekonomije je Nemčija beležila največ sodelovalnih platform, sledijo ji Francija, Španija, Italija, Belgija in Združeno kraljestvo.

¹A European Agenda for the Collaborative Economy, European Commission, 2016

² Study to Monitor the Economic Development of the Collaborative Economy in the EU, Final Report, European Commission, 23 February 2018

Poznavanje in odnos prebivalcev Evrope do delitvene ekonomije se po različnih državah razlikuje: po podatkih Evropskega barometra³ je delež tistih, ki še nikoli niso slišali za delitveno ekonomijo, najmanjši v Franciji s 14 %, v drugih državah pa je bil delež višji: v Španiji 42 %, v Italiji 52 %, v Grčiji 64 % in Sloveniji 68 %. Različne oblike delitvene ekonomije uporablja 9 % francoske populacije, 4 % španske, 3 % grške in italijanske ter 1 % slovenske.

88 % oseb starejših od 55 let je izjavilo, da še nikoli niso uporabili oblik delitvene ekonomije, medtem ko je takih v skupini med 25 in 39 let 72 %. Delež oseb, ki še nikoli niso slišali za delitveno ekonomijo, je med prvo, starejšo skupino 55 %, med mlajšo pa 38 %. Poznavanje in uporaba delitvene ekonomije je odvisna tudi od stopnje izobrazbe.

42 % sodelujočih v raziskavi, je menilo, da je dostop do dobrin oz. blaga in storitev bolje organiziran na sodelovalnih platformah, 33 % da so storitve tam cenejše oz. ponekod tudi brezplačne. 25 % je zadovoljnih, ker te platforme omogočajo brezplačen dostop ali izmenjavo dobrin. 24 % anketiranih izpostavlja, da platforme ponujajo različne in nove storitve. Seveda pa med državami obstajajo razlike. V Španiji 21 % vprašanih meni, da so storitve organizirane na ustrezen način, medtem ko je v Grčiji takih 42 %. V Sloveniji jih le 19 % meni, da platforme ponujajo nove in drugačne dobrine in storitve, medtem ko je takih v Španiji 33 %.

Glede izzivov, ki jih predstavlja delitvena ekonomija, med državami ni večjih razlik, zato jih predstavljamo na evropski ravni: 41 % ne jim zaupa, ker ni jasno kdo bo prevzel odgovornost v primeru težav, 28 % ne zaupa plačevanju preko interneta, 27 % ne zaupa izvajalcem storitev ali prodajalcem, 17 % pa jih meni, da nimajo dovolj informacij o izvajalcu storitev.

Po predstavitvi sedanjega stanja sodelovalne ekonomije na evropski ravni in odnosa prebivalcev Evrope do nje, je cilj pričujoče študije projekta SHES predvsem pregled ekonomskega in socialnega položaja starejših v vseh petih partnerskih državah - Francija, Grčija, Italija, Španija in Slovenija, raziskava stopnje digitalne pismenosti starejših, stopnje razvitosti delitvene ekonomije, prednosti, ki jih le-ta prinaša in tudi težave, s katerimi se srečujejo potencialni uporabniki. Ugotovitve iz te študije bodo partnerji uporabili v naslednjih korakih in rezultatih projekta SHES.

³ Flash Eurobarometer 438 The Use of Collaborative platforms, Evropska Komisija, junij 2016

1. Španija

Uvod

Delitvena ali sodelovalna ekonomija vključuje aktivnosti, ki omogočajo izmenjavo dobrin ali storitev med posamezniki za dogovorjeno nadomestilo. Poglavitni namen je doseči čimvečjo učinkovitost razpoložljivih virov.

Pri tem modelu gre za začasno uporabo sredstev, ki so sicer neizkoriščena ali so drugače na voljo. Razlikuje se od tradicionalnih modelov, ki so pri pridobivanju potrebnih dobrin osnovani na hiper potrošnji. Najpomembnejša značilnost pri uporabi teh platform je omogočanje neposredne povezave med ponudniki in potrošniki oz. uporabniki. Zato odpade vloga posrednikov in je dobrina ali storitev posledično cenejša, zaupanje med strankami na obeh straneh pa okrepljeno.

Obstoječa ponudba sodelovalnega poslovnega modela vključuje tako konkretne predmete (različno blago), kot tudi najrazličnejše storitve z raznih področij: zasebni prevozi, turistične nastanitve, delovna infrastruktura, prosti čas, oblačila itd.

Tovrstni poslovni modeli se večinoma izvajajo preko odnosov med posamezniki, obstajajo pa tudi izjeme. Med najpogostejšimi so:

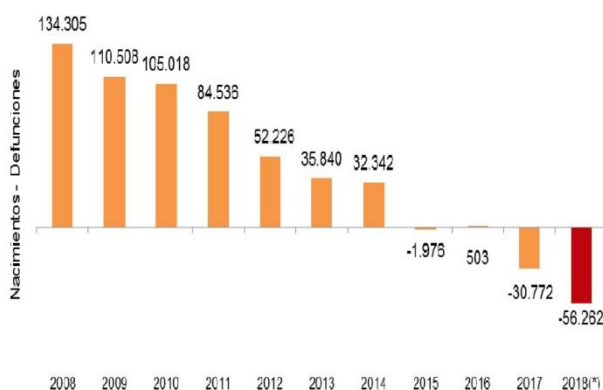
- Peer-to-Peer (P2P): gre za odnos med dvema strankama, ki temelji na koristi (profit) zaradi neizkoriščenih virov (Airbnb, BlaBlaCar...)
- Business to consumer (B2C): poslovne operacije podjetij, ki preko platform, ki povezujejo kupce in prodajalce, optimizirajo učinkovitost (Amazon, Expedia)
- Business to Business (B2B): poslovne operacije med podjetji, s katerimi si delijo določene vire, npr. infrastrukturo – prostor, stroje in orodja, shrambe podatkov ali določene storitve (Spacebee).

Poslovne ideje, ki so osnovane po principu sodelovalne ekonomije, so se v zadnjih letih Španiji močno razvile, pospešek so jim dale tudi digitalne tehnološke inovacije. Pomemben faktor za pravi "boom" v razvoju sodelovalne ekonomije je bila ekonomska kriza, ki so jih države doživele po letu 2008.

Delitvena ekonomija in starejši v Španiji

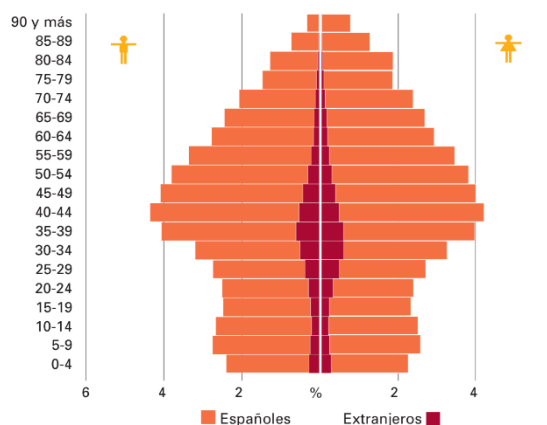
Staranje bistveno vpliva na strukturo prebivalstva Španije. Po podatkih španskega urada za statistiko (INE) je bilo v 2018 skupno število rojstev 372.777, medtem ko je bilo število smrti istega leta 427.721, kar pomeni 56.262 več kot rojstev. Kot kaže graf, je prebivalstvena struktura v Španiji regresivna, kar ponazarja piramida z zoženim spodnjim delom (otroci in mladi), razširjenim srednjim delom, ki predstavlja prebivalce srednjih let, zgornji del pa se proti vrhu spet zožuje (starejši).

Figure 1: Evolution of births and deaths in Spain

Source: Statistic Spanish National Institute (INE)

Figure 2: Spanish population pyramid, 2018

Source: Statistic Spanish National Institute (INE)

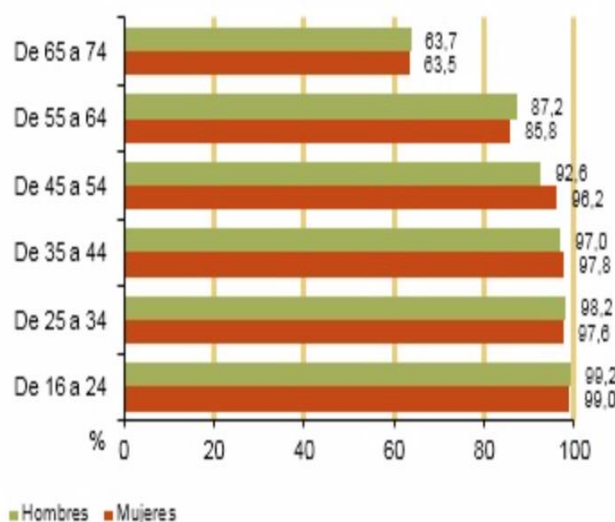
Prognose za naslednja leta ostajajo podobne, saj so ekonomske razmere za življenja večine družin neugodne, obenem pa se podaljšuje pričakovana življenjska doba. Delež starejših od 65 let zdaj predstavlja 19,2 % prebivalstva in bo do leta 2033 narasel do 25,2 %.

Uporaba informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT):

Čeprav je uporaba na splošno precej narasla, ugotavljajo, da jo starejši manj uporabljajo.

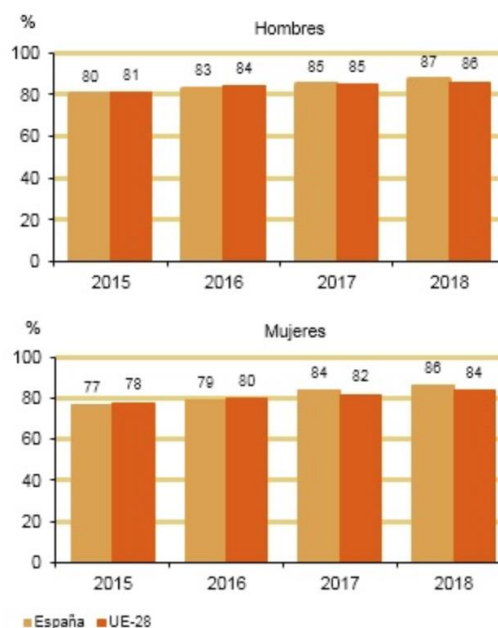
Čim starejši so ljudje, tem manj uporabljajo IKT. Kot lahko vidimo v prikazu 3, se pri starosti 55 let uporaba IKT začne zmanjševati, bistveno pa se zmanjša po 65 letu. Med temi starostnimi obdobji so velike razlike, med spoloma pa so razlike pri uporabi IKT manjše. Iz prikaza 4 je razvidno, da Španci uporabljajo digitalne platforme več kot je evropsko povprečje (anketirali so prebivalce v starosti od 16 do 74).

Figure 3: Use of TIC in Spain, 2019

Source: Survey about Equipment and Use of TIC in Spain. INE

Figure 4: Comparison between Spain and the UE in the use of TIC

Source: Statistics of societies of the information. EUROSTAT

I. Socialnoekonomski položaj starejših v Španiji

Upokojitveni sistem

V Španiji sistem pokojninskega zavarovanja krije različne statuse – upokoјence, vdove, sirote, pa tudi bolezenska stanja (invalidske upokoјitve). Vsebuje dve poglavitni modalnosti: prva je osnovana na asistenci, druga na obveznih prispevkih. Prva uravnava sistem starostnih upokoјitev: višina pokojnine je odvisna od vplačanih prispevkov v aktivni dobi (osnova in število let). Po zakonu pokojnina ne more biti višja od 2.659,41 EUR ali nižja od 677,40 EUR mesečno.

V primerjavi z evropskim povprečjem je upokoјitvena doba v Španiji višja: od leta 2013 dalje je upokoјitvena starost 67 let oz. 65 let, če je bila dosežena prispevna doba 38,5 let.

Večina upokojencev prejema starostno pokojnino, kar je bilo leta 2019 skupaj 9.535,52 milijonov evrov; skoraj 40 % javnih izdatkov gre v ta namen. Ta delež se bo v naslednjih letih še povečeval, saj se število upokojencev progresivno povečuje.

Življenjski pogoji starejših v Španiji

Pričakovana življenjska doba je najpomembnejši kazalnik za raziskovanje socialnih in ekonomskih zdravstvenih politik.

Za Španijo je značilna visoka pričakovana življenjska doba, kar je bil trend že v dvajsetem stoletju. V letu 2018 je bila ta doba za ženske 86,1 let in za moške 80,6 let, kar je precej nad evropskim in svetovnim povprečjem. Le Francija je pred Španijo glede pričakovane dobe za ženske, za moške pa so številke podobne kot na Malti, v Italiji, Franciji in na Švedskem.

Poglavitna razloga za te visoke številke sta upad smrtnosti novorojenih in izboljšanje zdravstvenih, socialnih in gospodarskih pogojev, ki vplivajo na življenje prebivalstva.

Povprečna pokojnina in dohodkovne razlike

V Španiji praktično vsi starejši prejema neke vrste dohodek, posredno ali neposredno, kar je prav gotovo lep dosežek pokojninskega sistema. Povprečna pokojnina je v letu 2019 znašala 1.149,00 evrov. Obstajajo pa precejšnje razlike glede na vrsto starostne pokojnine in med avtonomnimi pokrajinami. V severnih pokrajinah (Baskija, Asturias, Navarra, Huesca) je povprečna pokojnina okoli 1.400,00 evrov, podobno je tudi v Madridu. Nižje povprečne pokojnine med 800,00 in 900,00 evri pa prejema upokojenci v južnih pokrajinah Andaluzija, Murcija in Extremadura. Večina pokojnin v Španiji je nad višino priporočene minimalne plače v znesku 900,00 evrov⁴, kar naj bi zadoščalo za preživetje. Kljub vsemu pa obstajajo razlike in - v sicer redkih primerih – višina pokojnine ne dosega tega zneska.

⁴ Članek 1 Royal Decree 1462/2018, december 21, ki opredeli minimalno interprofesionalno plačo za 2019

Uporaba interneta pri starejših v Španiji ter strategije, ki to omogočajo

Na splošno je izobrazbena struktura starejših nižja kot pri mlajših. Delež nepismenih je v najbolj razvitih državah pri starejših višji kot pri mlajših. Razlog za to je predvsem v manj možnostih za izobrazbo pred desetletji. Ta trend pa se počasi izboljšuje, med nepismenimi pa ostajajo pretežno zelo stari ljudje. Stopnja nepismenosti oz. nižja izobraženost seveda vpliva tudi na uporabo novih informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT). Kot kaže prikaz 3, je pri osebah nad 55 let ta delež opazno manjši. Z drugimi besedami: med mladimi in starejšimi obstaja velik razkorak pri uporabi IKT. Sedanje starejše osebe so se rodile precej pred tehnološko dobo, zato se niso privadili uporabe IKT v dnevni rutini in jo v vsakdanjem življenju ne pogrešajo; zato večina po uporabi IKT niti ne čuti potrebe.

Po definiciji OECD "digitalni razkorak" pomeni razlike med posamezniki, gospodinjstvi, gospodarskimi in geografskimi področji z različno stopnjo socialno ekonomskega razvoja v povezavi z njihovim dostopom do priložnosti, ki jih ponuja IKT oz. internet. V zadnjem desetletju ta razkorak manjša, saj so nove generacije starejših bolj prilagojene na uporabo interneta v nekaterih vidikih vsakdanjega življenja. V starostni skupini od 55 do 74 let je delež uporabnikov od leta 2007 do 2018 strmo narastel, kot lahko vidimo v prikazu 6. Po podatkih iz 2018 je približno 36 % oseb v tej starostni skupini redno uporabljalo internet, kar pa je še vedno manj kot povprečno v drugih evropskih državah (48 %). Poglavitni cilj Španije je zmanjšanje digitalnega razkoraka med različnimi generacijami in v ta namen država investira v digitalne načrte, usposabljanja in infrastrukturo, ki bo to omogočila.

II. Potencialne koristi starejših pri uporabi digitalne ekonomije

Pogoji za uporabo delitvene ekonomije

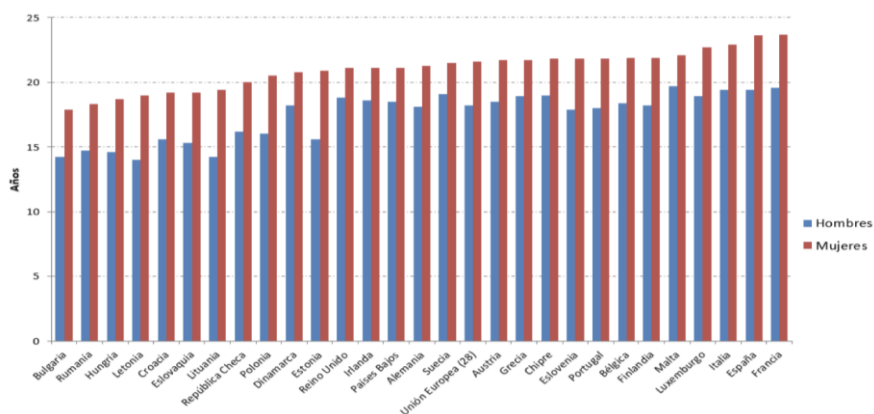
Pogoji za uporabo delitvene ekonomije so vezani predvsem na dostop do digitalnih platform na internetu in seveda na potrebo po izdelkih in storitvah, ki so tam na voljo.

Glavna ovira pri tem je, da mnogo starejših nima dostopa do teh platform, predvsem zato, ker ne uporabljajo interneta, pa čeprav bi si to lahko privoščili. Razlogi so predvsem v tem, da nimajo potrebe in da ni dovolj spodbud za uporabo delitvene ekonomije, zato ne prepoznajo vseh možnosti, ki bi jim te novosti prinesle.

Oblike uporabe delitvene ekonomije

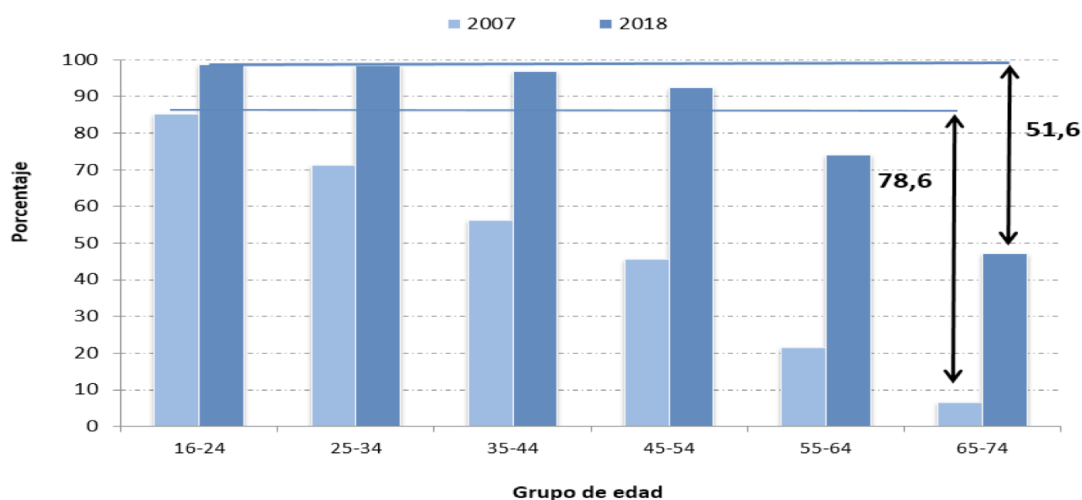
Ni dvoma o tem, da nam uporaba IKT ponuja mnogo priložnosti in koristi, npr. da se lahko povežemo z ljudmi, ki so tisoče kilometrov stran, ali da takoj dobimo informacije z drugega konca sveta. A kot smo že omenili, v družbi nimajo vsi enakih možnosti za dostop ali pa po tem nimajo potrebe. Delitvena ekonomija omogoča dostop do raznolike ponudbe blaga in storitev, od česar bi lahko imela koristi tudi starejša generacija. Naj omenimo le možnost komunikacije z drugimi in z okoljem, izmenjavo znanja in izkušenj, civilne in družbene participacije, nove oblike preživljanja prostega časa in razvedrila.

Figure 5: Life expectancy divided by sex in EU, 2019

Source: EUROSTAT, 2016. Consultation done in January 2019

Figure 6: Comparison of people that has used the internet in 2007 and 2018 in Spain

Source: INE. Survey about Equipment and Use of TIC in Spain, 2007 and 2018

Kako se vsakdanje življenje starejših lahko izboljša z uporabo delitvene ekonomije

Delitvena ekonomija prinaša koristi vsem generacijam. Če pa se osredotočimo na starejšo generacijo, lahko poleg že prej omenjenih najdemo nekaj primerov možnosti izboljšanja vsakodnevnega življenja.

Skupnostno bivanje ali sobivanje je alternativa tradicionalnim oblikam bivanja starejših; pri tem platforma nudi možnost navezovanja stikov med ljudmi podobne starosti, ki jih zanimajo tovrstne oblike sobivanja, s čimer se izognejo osamljenosti, spodbuja pa se vključenost in socialni stiki.

Tudi možnosti skupnega prevoza, kot jih ponuja npr. Blablacar (pri nas podobno prevoz.org) je nadvse primerna opcija za mobilnosti starejših. Ta platforma omogoča povezavo med voznikom - ponudnikom prevoza - in potniki, ki imajo skupno destinacijo in se peljejo skupaj. Javni prevoz je ponekod slabo organiziran, ali so povezave redke, vozni redi pa pogosto ne ustrezajo potrebam prebivalcem. Preko platform se za prevoz lahko dogovorijo direktno z voznikom, se dogovorijo za mesto odhoda oz. kjer se vkrcajo v avto. Ta način sopotnikom tudi omogoča spoznavanje z drugimi, po drugi strani pa prispevajo k ohranjanju okolja.

Področje nastanitev: platforme - najbolj poznana Airbnb - omogočajo lastnikom stanovanj ali hiš, da za krajši čas oddajo sobe ali stanovanja, ki so sicer neizkoriščena. Izkazalo se je, da je med ponudniki precej starejših oseb, ki si s tem dodatnim zaslužkom izboljšajo ekonomski položaj in krijejo del sprotnih stroškov.

Za starejše osebe uporaben primer na področju prevoza je tudi platforma Drivy, preko katere lahko lastnik avta drugim odda svoj avto za čas, ko ga ne potrebuje oz. stoji avto neizkoriščen. Še posebej starejši svojih prevoznih sredstev ne uporabljajo toliko kot prej, ker ni več potrebe, a avto še vedno obdržijo kljub rednim stroškov vzdrževanja, registracije itd.

Tako starejši kot celotna družba ima lahko precej koristi od različnih oblik in ponudbe delitvene ekonomije. Preko platform lahko nabavijo ali najamejo določene dobrine, blago ali storitve po nižji ceni ali ponudijo svoje – od storitev do svoje lastnine, česar ne potrebujejo več ali jo dajo na posodo za simbolično ceno. S tem se zmanjšuje potrošništvo, povečuje pa odgovornost do okolja in socialna vključenost, saj spoznavajo tudi ljudi zunaj svoje socialne mreže, a s podobnimi hobiji ali zanimanji. Priložnosti je veliko, potrebno pa jih je bolje predstaviti in promovirati med starejšimi, da jih bodo prepoznali in začeli uporabljati.

III. Izzivi in težave starejših pri uporabi delitvene ekonomije

Kot smo že omenili, je med uporabniki interneta med mladimi in starejšimi precejšnja razlika. Največje ovire pri uporabi IKT in interneta med starejšimi so:

- Na prvem mestu so fizične omejitve - vid, sluh, motorične in taktilne sposobnosti rokovanja z manjšimi predmeti in napravami, kot je npr. miška ali pametni telefon. Teh omejitev pri rokovanju z napravami pa nimajo samo starejši, zato je pomembno naprave prilagoditi čim širšemu krogu uporabnikov z različnimi potrebami in omejitvami.
- Mnogo starejših omenja tesnobo pri uporabi IKT; gre za neke vrste strah in nesigurnost, ki pa izvira predvsem iz nepoznavanja uporabe te tehnologije kot tudi iz neinformiranosti kako bi jim lahko olajšala vsakdanje življenje.
- Ena od težav pri starejši populaciji je tudi pomanjkljiva izobrazba, ki prav tako vpliva na stopnjo uporabe IKT naprav in platform.

- Slab ekonomski položaj nekaterih starejših oseb je eden od razlogov, zakaj si ne morejo privoščiti pametnega telefona ali računalnika; to pa ne more biti poglavitni razlog, saj obstajajo različne ugodnosti in spodbude.
- Na koncu naj omenimo odpor nekaterih, ki izvira iz predsodka, da je za obvladovanje IKT naprav potrebno veliko znanja in napora. Nekateri odklanjajo tudi učenje računalništva, saj so prepričani, da se niso več sposobni prilagoditi novostim in se naučiti novih stvari, kar bi še povečalo njihove frustracije. Posledično se na ta način samoizolirajo, ostanejo izven družbenih dogajanj, digitalni razkorak pa se še povečuje.

Pomembno je, da navedene ovire in težave rešujemo in starejše še naprej spodbujamo, saj se bodo le tako lahko počutili del družbe in imeli od IKT koristi. Zato je potrebno še naprej razvijati IKT naprave in programe ter jih prilagajati različnim fizičnim in drugim oviram ter zmanjšanim sposobnostim starejših.

Po drugi strani pa bi bilo potrebno ponuditi starejšim več možnosti, npr. krajše delavnice ali predstavitve IKT naprav, kjer bi jim pokazali osnovne postopke in uporabnost, kar bi prispevalo k zmanjšanju predsodkov in starejše spodbudilo k uporabi.

Omenjene ovire veljajo predvsem za starejše osebe, a tudi za druge odrasle različnih starosti, npr. za osebe srednjih let z zmanjšanimi fizičnimi sposobnostmi, za tiste, ki imajo strah pred tehnologijo ali slabo finančno stanje. Precej manj to velja za mlajše, čeprav tudi na njih lahko vpliva finančni dejavnik.

Zaključek

Delež starejših, ki ne obvladajo IKT oz. jim to predstavlja težave, je še precejšen. A ker starejšim lahko prinese precej koristi in olajša vsakdanje življenje, se je potrebno še posebej potruditi, da jim uporabo IKT približamo in olajšamo.

S tem jim tudi omogočimo dostop do različne ponudbe delitvene ekonomije, od nabave različnega blaga in storitev po nižji ceni do prevozov, kar pripomore k blagostanju. Z uporabo IKT orodij in novih platform (p)ostanejo vključeni v družbo.

V javnosti bi morali starejše, pa tudi ostale generacije, širše osveščati in starejše spodbujati k uporabi IKT, jim predstavljati prednosti in koristi. Vsem starejšim bi morali omogočiti dostop do ustreznih tečajev in delavnic uporabe IKT, kjer se jim približa nova tehnologija in si pridobijo zaupanje vase, da jo bodo lahko obvladali. Najbolj pa jih bomo prepričali s tem, da jim predstavimo najrazličnejše možnosti in uporabnosti, kar jim lahko pride prav v vsakdanjem življenju. Seveda pa je pri tem pomembno, da so naprave čim bolj uporabnikom prijazne, tudi tistim s slabim sluhom, vidom ali zmanjšanimi taktilnimi sposobnostmi.

Demografskega trenda zadnjih let ne smemo ignorirati, temveč se s tem soočiti, tako v Španiji kot v drugih evropskih deželah. Zato je izjemno pomembno, da države promovirajo in osveščajo o koristih uporabe IKT in platform delitvene ekonomije ne samo za starejše, ampak - z omogočanjem vključevanja in enakopravnosti - tudi celotni družbi.

2. Italija

Uvod

V italijanski zgodovini lahko najdemo kar nekaj primerov skupnostnih, vzajemnih in solidarnostnih pobud, kot so bile npr. delavske organizacije vzajemne pomoči v drugi polovici 19. stoletja. V novem tisočletju so se pojavile druge oblike, predvsem kot odgovor na finančne krize in državne omejitve:

- Skupne nabave po etičnih principih
- Ponudba brezplačnega softwarea
- Sobivanje (skupnostno bivanje)
- Revitalizacija in obnove starejših ali zapuščenih stavb
- Skupni delovni prostori (co-working)
- časovne banke
- socialne zadruge
- etično bančništvo
- urbano vrtničkarstvo
- telovadnice po principu samoorganizacije

Vse te pobude, organizirane od spodaj navzgor, razvijajo nove družbene odnose in prinašajo alternativne oblike ekonomije in sodelovanja. Večina lokalnih pobud je osnovanih na vzajemni pomoči, prostovoljstvu in solidarnosti in ne na pridobivanju finančnih koristi. Nekatere pobude pa odgovarjajo na trenutne razmere, npr. ljudska klinika [*Ambulatorio Medico Popolare*](#), ki je odgovor na privatizacijo javnega zdravstvenega sistema.

Naj poudarimo, da v Italiji ne obstajajo pobude delitvene ekonomije, ki bi bile namenjene le starejšim; obstoječe pobude uporabljajo kot vsi ostali, zato lahko ugotovimo, da pri delitveni ekonomiji ni razlikovanja glede na starostno skupino. Nekatere storitve, do katerih lahko pridemo preko platform delitvene ekonomije so sicer namenjene starejšim, a le-ti niso udeleženi v delitvenem procesu oz. v souporabo, temveč so zgolj končni uporabniki. Naj naštejemo nekaj primerov:

[*Village Care*](#), je platforma, kjer ponudniki oskrbovalnih storitev predstavijo svoje aktivnosti in ponudbo; sorodniki oskrbovancev dobijo na tem mestu informacije, lahko pa tudi objavijo svoje pripombe glede na lastne izkušnje.

[*Badante Condominiale*](#) (Block Caregiver): starejši, ki živijo v istem ali v sosednjem bloku, si delijo istega oskrbovalca in s tem zmanjšajo stroške.

Kljub pomanjkanju podatkov o delitveni ekonomiji za starejše v Italiji lahko iz obstoječih podatkov in statistik pridemo do nekaterih ugotovitev, ki - morda nepričakovano - odpirajo nov pogled na prihodnost razvoja delitvene ekonomije za starejše:

- populacija starejših od 65 let bo v italijanski družbi predstavljal vedno večji delež;
- veliko starejših ima pozitiven odnos do IKT in nameravajo ostati proaktivni;
- obstoječi zdravstveni in skrbstveni sistem ne odgovarja na sedanje potrebe; pobude, ki jih omogoča delitvena ekonomija, bi lahko nadomestila ta manko;
- starostna skupina 65+ se bo vedno bolj posluževala IKT in delitvene ekonomije in se pri tem približevala mlajši generaciji;
- delitvena ekonomija je v vsakoletnem porastu in pričakuje se, da bo predstavljala vedno večji delež v italijanskem BDP-ju;
- pobude delitvene ekonomije v sektorju "storitve za prebivalce" stalno naraščajo; nanje ne vpliva konkurenca iz drugih držav.

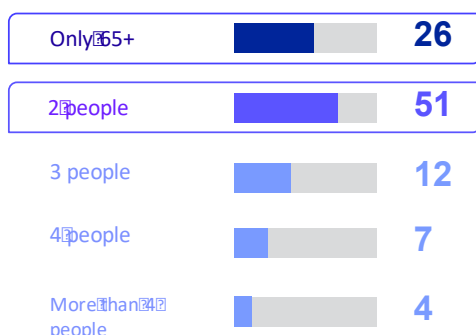
I. Ekonomski in socialni položaj starejših v Italiji

1.1 Družina in dom

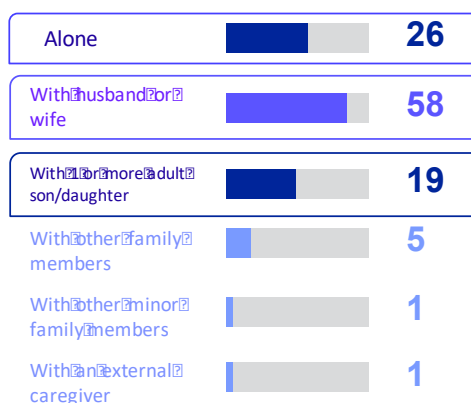
Po zadnjih rezultatih raziskave EuropAssistance za Univerzo Bocconi University v Milanu, kjer so opravili 1292 telefonskih intervjujev in dve poizvedni skupini, živi večina starejših pretežno v eno ali dvo članskih družinah – ali živijo sami, ali pa z možem ali ženo oz. sinom ali hčerko.

Number of members in the 65+ person's family group

Who is the 65+ person living with

Pravzaprav je to poglavitni razlog, da je skoraj polovica anketiranih povedala, da imajo dnevni kontakt z družinskim članom, ta delež pa se je povišal na 75 %, ko so spraševali po tedenskih kontaktih. Naj pa pri tem opozorimo, da jim ima 15 % stike z bližnjimi le enkrat mesečno, kar je zaskrbljujoče, saj to v večini primerov pomeni osamljenost in/ali socialna izolacija.

Frequency of encounters between 65+ and family members

Over 65

48%

Daily

17%

More than once a week

10%

Once a week

75%

6%

2-3 times per month

4%

Once a month

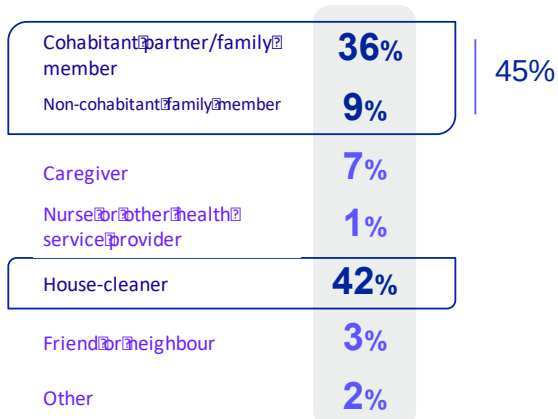
15%

Less than once a month

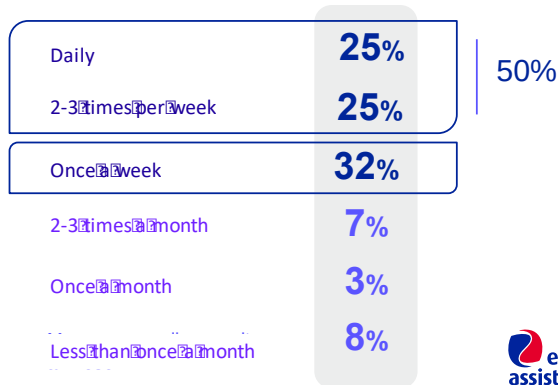
Anketirani so izjavili, da prejemajo zunanjo pomoč od družinski članov ali drugih zelo pogosto: 82 % vsaj enkrat tedensko. Skoraj polovica je poročala, da dobiva pomoč od neuradnih, neformalnih oz. neprofesionalnih pomočnikov ali oskrbovalcev, med njimi so tudi hišne pomočnice, čistilke, vrtnarji ipd. Če te številke primerjamo med seboj, lahko ugotovljamo, da precej pomoči in oskrbe prihaja preko nereguliranega, črnega trga oz. sive ekonomije.

Organization at home

The person who helps the 65+ the most

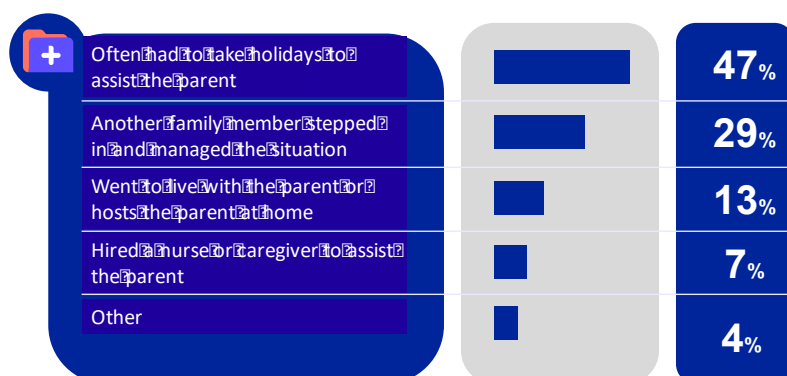
Frequency of help by a non-family member

Pomoč starejšim od 65 let, ki jih nudijo družinski člani, obremenjuje družinsko življenje. Večina družinskih članov, ki so sodelovali v anketi, poroča, da so zaradi oskrbovanja starejših bili v izjemno težkih situacijah, vzeti so morali dopust ali se preseliti k staršem.

V nekaterih družinah so se pri oskrbovanju starejšega svojca menjavali z drugimi sorojenci in sorodniki, le 7 % pa jih je najelo medicinsko sestro ali profesionalno oskrbovalko.

Family caregivers and emergency management

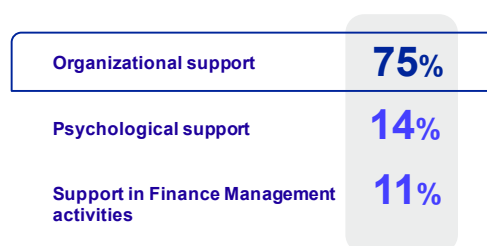
Pri tem so svojci, ki so oskrbovali, poudarili, da najbolj pogrešajo podporo pri organizaciji oskrbovalnih aktivnosti, bolj kot materialno ali psihološko podporo. Ta ugotovitev je pomembna predvsem v luči možnosti do storitev oz. pomoči pri oskrbovanju starejših svojcev, ki bi jih v večji meri lahko omogočala delitvena ekonomija.

Asking caregivers...

What support would have been helpful in an emergency situation

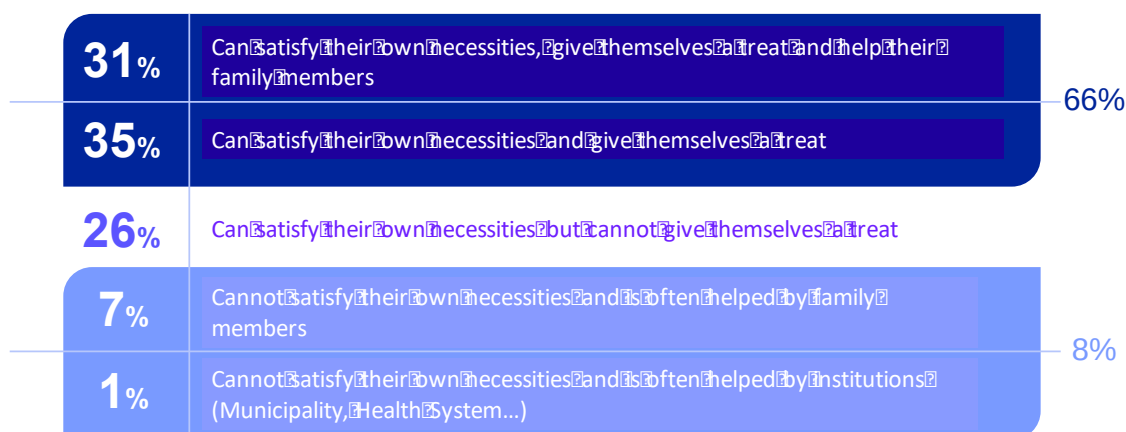
What could help more in an emergency situation

3

Pri tem opažamo, da je le majhen delež anketiranih izjavilo, da zaradi slabe finančne situacije ne morejo privoščiti posebnih izdatkov za storitve. Večina vprašanih je poudarila, da imajo močno in stabilno finančno stanje, 31 % pa jih je izjavilo, da prispevajo tudi svojcem za izboljšanje družinskega proračuna.

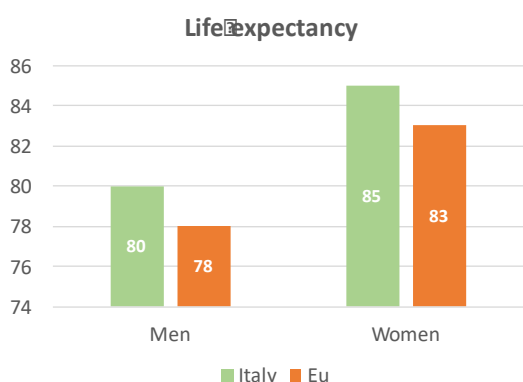
65+ and their economical and financial management

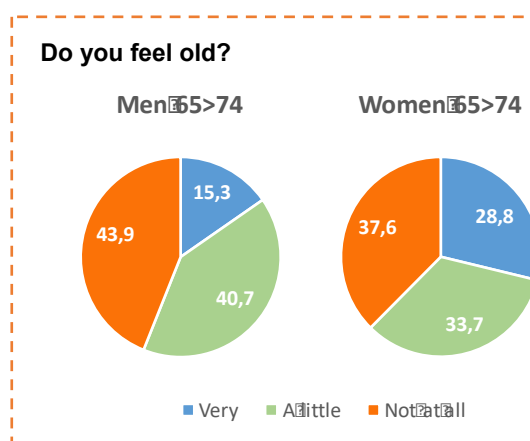
1.2 Dojemanje lastne situacije

Med najbolj zanimivimi ugotovitvami te raziskave je pozitivna samopodoba starejših, ko opisujejo svoj položaj. Ob upoštevanju, da je Italija ena od držav z najvišjim deležem starejših tako v evropskem kot v svetovnem merilu in da je pričakovana življenjska doba zelo visoka, je iz te in drugih raziskav in analiz (ISTAT) razviden dokaj pozitiven odnos do staranja.

Le 15,3 % moških, ki so jih anketirali iz Osservatorio Senior s partnerstvom z Trailab (Università Cattolica, Milan) je izjavilo, da se počutijo "zelo stari", medtem ko je kar 43,9 % izjavilo, da se sploh ne počutijo stari. Zanimivo pa je, da je delež žensk, ki se počutijo "zelo stare" kar dvakrat večji kot pri moških.

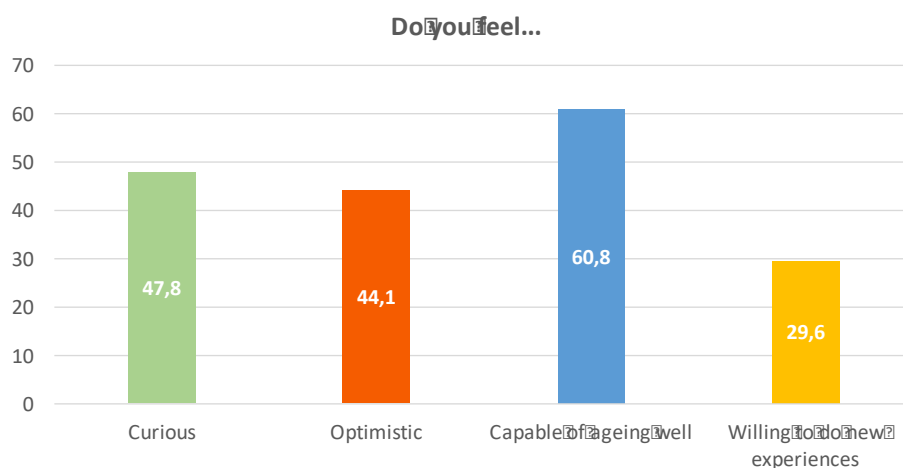
Source: ISTAT

Source: Osservatorio Senior & Trailab

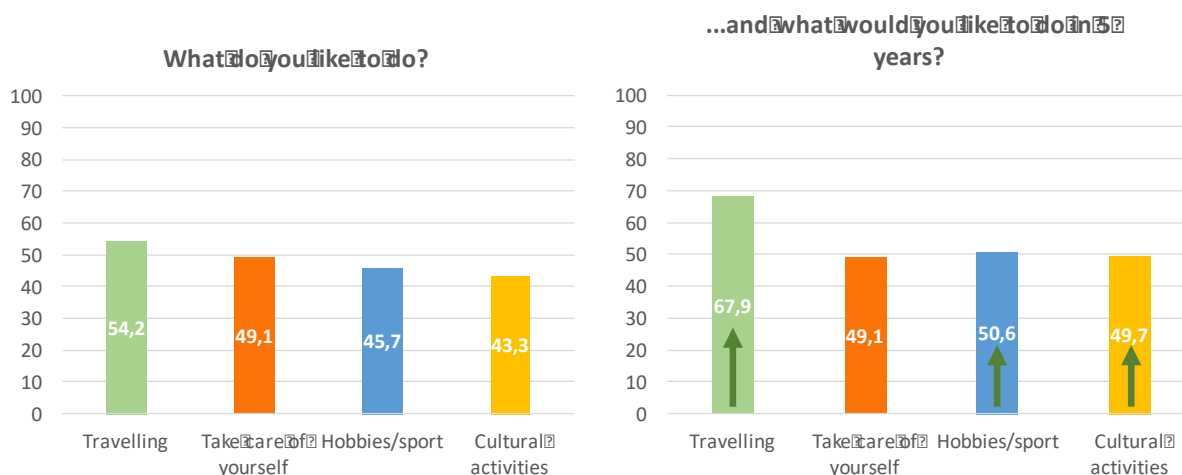
Iz kvalitativnega vidika je zanimivo opažanje, da se veliko anketirancev ima za "radovedne" (47,8 %), optimistične glede prihodnosti (44,1 %), sposobne kvalitetnega staranja (60,8 %) in odprte za nove izzive in izkušnje (29,6 %). Te ugotovitve raziskave inštituta BNP Paribas Cardif prikazujejo kako starejši proaktivno razmišljajo o svoji prihodnosti, kar je nasprotno do tradicionalnih kulturnih stereotipov, da so starejši slabotni, krhki in godrnjavi.

Ta pozitivni odnos velja tako do zunanjega okolja (radovednost, nove izkušnje) kot do sebe, introspektivno (aktivno staranje, z optimizmom zrejo v prihodnost), oboje pa izkazuje splošno zadovoljstvo z svojim življenjskim položajem.

Source: BNP Paribas Cardif

Na vprašanje s katerimi aktivnostmi se starejši radi ukvarjajo, jih je precej odgovorilo, da radi potujejo (54,2 %), skrbijo zase (49,1 %), se ukvarjajo s hobiji in/ali rekreacijo (45,7 %) in da obiskujejo kulturne prireditve, ali se sami ukvarjajo s kulturo (43,3%). Najbolj pa preseneča podatek, ki je tudi simptomatičen za njihov pozitiven odnos, to je delež starejših, ki zase pravi, da se ukvarja z isto aktivnostjo v petletnem razdobju: vse kategorije dosegajo visoke vrednosti razen "skrbeti zase". Nasprotno od pričakovanega so respondenti precej prepričani in optimistični glede kvalitete življenja v prihodnosti, celo do te mere, da si predstavljajo, da bodo čez pet let še bolj družabni in fizično aktivni kot sedaj.

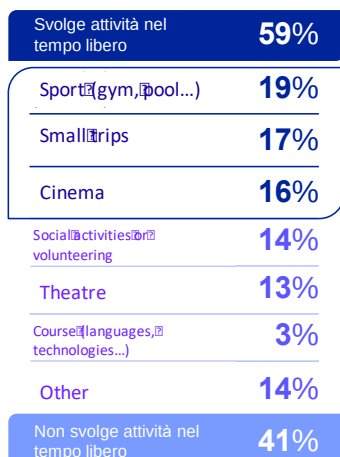
Source: BNP Paribas Cardif

Podobne podatke so dobili v raziskavi Europ Assistance; 59 % anketiranih je izjavilo, da so aktivni v prostem času, največ se ukvarjajo s športom (19 %), s potovanji oz. izleti (17 %),

hodijo v kino (16 %). Ugotavljamo pa, da socialni aktivizem in prostovoljstvo nista pogosto med temi aktivnostmi (14 %), prav tako redko obiskujejo gledališče (13 %).

Potovanja so ena najljubših aktivnosti za starejše (45 %), od tega je večina potovala po Italiji, približno tretjina pa je potovala v tujini.

Kind of activities during spare time

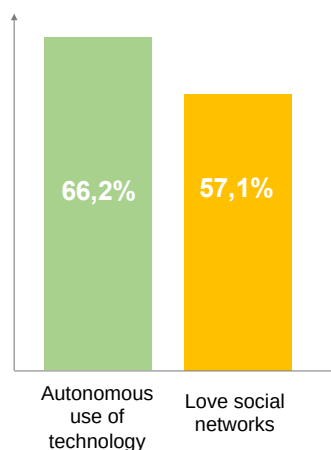

Holidays/travel in the last year and where

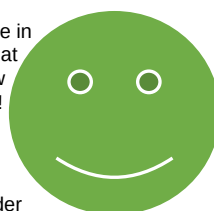

II. Starejši in tehnologija

Zanimive so tudi ugotovitve o uporabi novih tehnologij med starejšimi. Raziskava BNP Paribas Cardif ugotavlja, da večina anketiranih seznanjena z IKT, nekateri so celo izjavili, da "jo imajo radi", enako velja za družbena omrežja. Po drugi strani pa jih je veliko odgovorilo, da so nezadovoljni s storitvami socialnega in zdravstvenega varstva, kar lahko nakazuje, da bi bila delitvena ekonomija lahko priložnost za rešitev teh težav.

4/10 older people in Italy declare that they love new technologies!

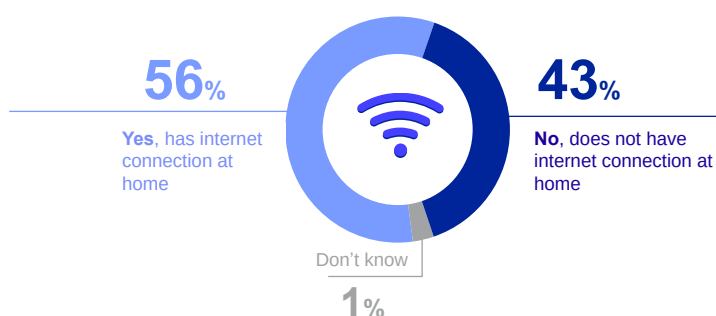
58,7% of older people find the available care and health services are not efficient or accessible

Source: BNP Paribas Cardif

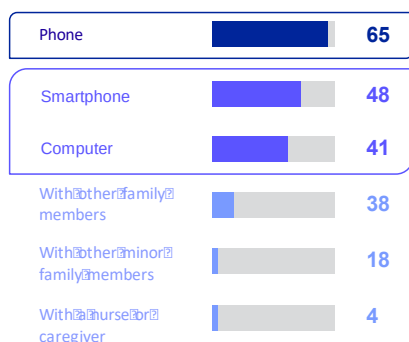
V raziskavi EuropAssistance najdemo podatek, da je samo found 56 % respondentov izjavilo, da imajo doma internetno povezavo. Ta podatek je zaskrbljujoč, lahko pa si ga razložimo s dejstvom, da v nekaterih zakotnih vaseh, predvsem v Alpah, pa tudi v srednji in južni Italiji, živijo pretežno le starejši, da tam ni potrebne infrastrukture in ti zakotni kraji niso zanimivi investitorjem. Po drugi strani je tudi mogoče, da respondenti niso dobro razumeli vprašanj, saj dandanes večina mobilnih telefonov (pametni telefoni) omogoča tudi dostop do interneta in zato niso potrebne posebne naprave – modemi, routerji ipd.

65+ has/has not an internet connection at home

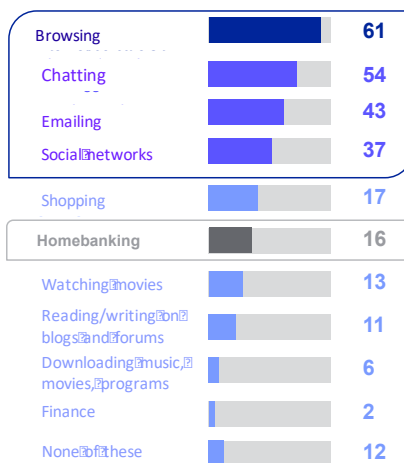

Večina respondentov je izjavila, da imajo telefon ali pametni telefon, kar 41 % pa jih ima računalnik. Od tistih, ki uporabljajo internet, jih večina (61 %) najraje brska po medmrežju, 54 % jih klepeta (chatting), družabna omrežja uporablja 37 %, kar kaže precejšnji delež socialnih interakcij preko interneta. Le 16 % jih uporablja e-bančništvo, 17 % kupuje po internetu, filme pa gleda 13 % vprašanih.

Owned and used devices

Online activities

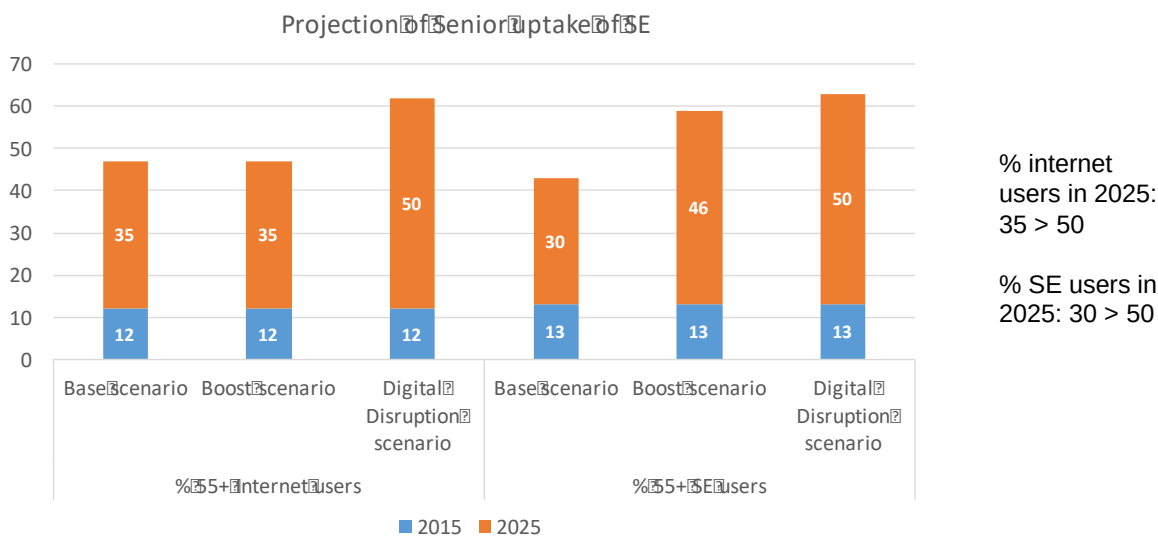

III. *Perspektive delitvene ekonomije*

Glede na sedanji razcvet delitvene ekonomije v Italiji lahko napovedujemo enak trend tudi v bodoče. Čeprav ni podatkov o uporabi delitvene ekonomije glede na starostno strukturo uporabnikov lahko predvidevamo, da bo njihov delež rasel skupaj z ostalimi starostnimi skupinami.

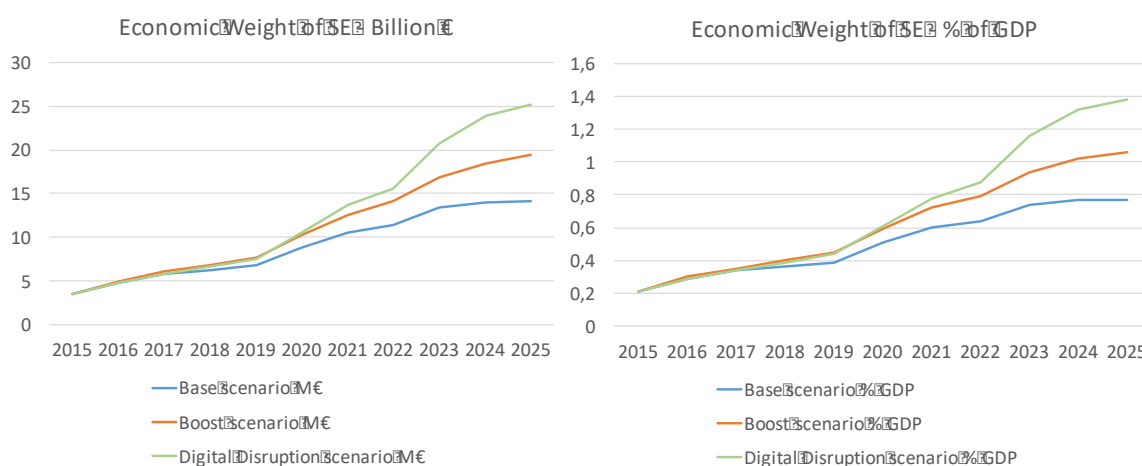
Raziskava Univerze Pavia predpostavlja tri hipotetične scenarije razvoja delitvene ekonomije za skupino starejših od 55 let. Prvi je *osnovni scenarij*, ki predvideva, da se bo delitvena ekonomija razvijala ob sedanjem trendu družbeno ekonomskega in tehnološkega razvoja, ob predpostavki, da ne bo posebnih investicij v to področje, niti večjih kulturnih sprememb v italijanski družbi. Drugi scenarij, imenovan *scenarij pospešenega razvoja*, predvideva razvoj interneta in uporabe platform delitvene ekonomije glede na večanje števila uporabnikov. Tretji je *najbolj optimističen scenarij (Digital Disruption Scenario)*, ki predpostavlja precejšnje povečanje števila uporabnikov - tako interneta kot delitvene ekonomije - v vseh starostnih kategorijah, in sicer kot rezultat investicij v digitalno infrastrukturo.

Zanimivost te projekcije je, da se v primeru investicij v digitalno infrastrukturo lahko zgodi, da bi do leta 2025 število uporabnikov delitvene ekonomije celo preseglo število uporabnikov interneta.

Source: Pavia University

V tej raziskavi se ukvarjajo tudi potencialnim vplivom delitvene ekonomije na italijanski BDP v vsakem od naštetih treh scenarijev. Če evalvacijo začnemo leta 2015, ko je bila vrednost delitvene ekonomije 0,2 % nacionalnega BDP-ja (blizu 5 milijard EUR), *osnovni scenarij* predvideva porast pomembnosti delitvene ekonomije na skoraj 0,8 % BDP-ja (skoraj 15 milijard EUR). *Najbolj optimističen scenarij (Digital Disruption)* pa obeta, da bo leta 2025 delitvena ekonomija predstavljala kar 1,4 % italijanskega BDP (25 milijard EUR).

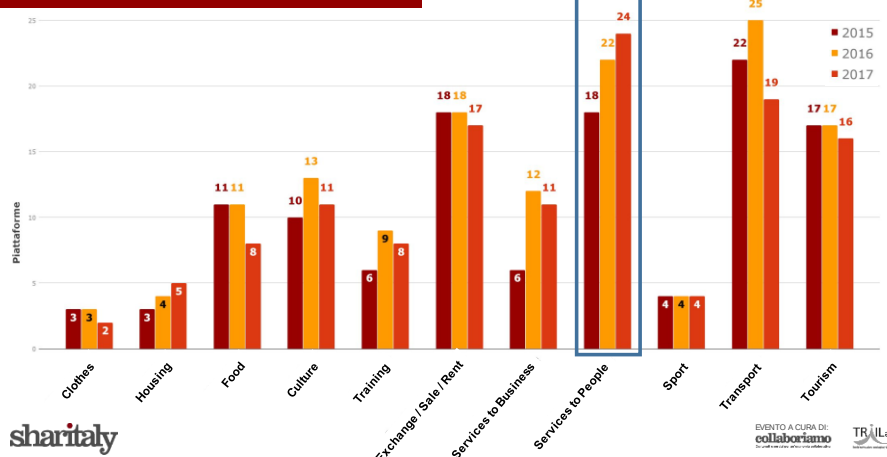
6

Source: Pavia University

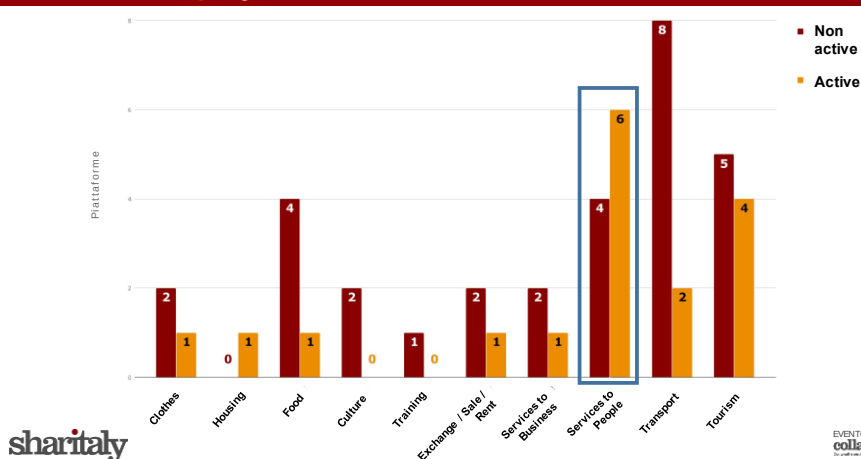
Zadnje analize, ki jih je izvedla organizacija Sharitaly z Collaboriamo in TraiLab (Univerza Cattolica, Milan) za obdobje od 2015 do 2017 kažejo, da so platforme delitvene ekonomije, ki ponujajo storitve uporabnikom (npr. osebna oskrba in podpora) edina kategorija, kjer so številke v porastu, medtem ko so ostale kategorije (od športa do transporta, turizma in prehrane) doživele zmanjšanje števila platform na tržišču.

To dejstvo nas ne preseneča, saj imajo mnogi ponudniki storitev, dosegljivih na platformah, močno mednarodno konkurenco (npr. pri turističnih nastanitvah Airbnb in Booking), precej nacionalnih ponudnikov v kategorijah prehrana in transport je v tem času propadlo. Za kategorijo "storitve za ljudi" (osebna oskrba in podpora) pa to ne velja in še naprej dobro uspevajo.

Growth for General Services to Citizens

11 Italian platforms out of 30 fail in markets with a big international player

Zaključek

Kljub pomanjkanju specifičnih podatkov o uporabi delitvene ekonomije za starejše v Italiji smo z raziskavo in analizo določenih vidikov prišli do zanimivih ugotovitev: naj jih povzamemo:

V Italiji starejši od 65 let živijo pretežno sami ali v manjši družini, marsikateri pa potrebujejo pomoč družine ali formalnih ali neformalnih oskrbovalcev. Oskrbovanje starejših lahko močno vpliva na življenje družinskih članov, kar pa lahko kompenzira finančna podpora, s katero si starejši krijejo svoje oskrbovalne potrebe.

Starejši imajo o sebi pozitivno samopodobo in z optimizmom zrejo v prihodnost. Želijo živeti polno, srečno in aktivno, načrtujejo potovanja, rekreacijske aktivnosti, obiskovanje kulturnih dogodkov in še naprej bodo gojili družabne stike.

Ne bojijo se novih tehnologij: prav nasprotno, nove naprave jih fascinirajo, radi bi jih avtonomno uporabljali in preko socialnih omrežij in drugih možnosti ostajali v kontaktu z družinskimi člani in znanci.

Ta pozitiven odnos do tehnologije in proaktivna naravnost, ki ju starejši izkazujejo, v povezavi z družbenimi in demografskimi spremembami in povečanju potreb po oskrbi nam kažejo, da so platforme delitvene ekonomije lahko dober odgovor na potrebe starejših od 65 let. To velja tako za potrebe, povezane s staranjem, kot jih poznam od prej, kot tudi za nove potrebe, ki se šele pojavljajo (npr. socialne interakcije in kulturna potrošnja).

3. Grčija

Uvod

V zadnjih letih je prišlo na področju dela ob pojavu novih oblik ekonomije do precejšnjih sprememb. Delitvena ekonomija je ena od novih pojavnih oblik, druge so še socialna ekonomija, krožna, zelena ekonomija, ekonomija začasnih zaposlitev (gig economy) itd.

Obstaja veliko definicij delitvene ekonomije, a po našem mnenju najboljšo terminologijo predlagata Botsman & Rogers (2010). Po tej definiciji gre za “finančni sistem, ki je osnovan na delitvi oz. souporabi neizkoriščenih ali slabo izkoriščenih dobrin ali storitev, brezplačno ali proti plačilu, neposredno od ponudnikov – posameznikov”.

Izraz delitvena ekonomija se je pojavil leta 2009 (Demary, 2015) in od takrat se je razširil po vsem svetu, a razumevanje tega pojma je zelo različno, kot tudi vseh aktivnosti, ki jih pokriva.

Odkvisno od pogleda in ciljev različnih uporabnikov, ta izraz opisuje različne koncepte. Skupno tem pa je uporaba spletne platforme za povezovanje uporabnikov in ponudnikov storitev in blaga, s ciljem učinkovitejše (so)uporabe naravnih in človeških virov.

Delitvena ekonomija se širi v mnoge sektorje in panoge in postaja širše uveljavljen način reševanja vsakodnevnih potreb. Platforme delitvene ekonomije se pojavljajo v različnih sektorjih, npr. prevoz, bivanje oz. nastanitve, maloprodaja, finančni trg in trg delovne sile, s čimer vpliva na celotno ekonomijo.

Obstaja precej akademskih člankov (npr. Botsman in Rogers, 2010; Schor, 2014), ki opisujejo to oblike ekonomije kot tretjo industrijsko revolucijo, saj se ekonomija širi v nove oblike produkcije in potrošnje ter s tem povzroča tehnološke in socialne spremembe. Kljub temu je na tem področju še precej nepoznavanja in različnih razumevanj, nenazadnje tudi zaradi različnega izrazoslovja.

I. DELITVENA EKONOMIJA IN STAREJŠI V GRČIJI

Koncept "srebrna ekonomija" pomeni interakcijo med ponudbo in povpraševanjem na rastočem trgu za potrošnike nad 60 let.

Evropska komisija (2015) srebrno ekonomijo definira kot "ekonomske priložnosti, ki nastajajo iz javne potrošnje starajoče populacije, še posebej posebnih potreb starejših nad 50 let".

OECD (2014) opisuje srebrno ekonomijo kot "okolje, v katerem osebe nad 60 let sodelujejo, ki jim omogoča uspešnost na delovnem mestu, sodelujejo v inovativnih podjetjih, vplivajo na trg kot potrošniki in živijo zdravo, aktivno in produktivno".

Po zadnjem popisu prebivalstva v Grčiji (ELSTAT-2011) je situacija starejših v Grčiji opisana v tabeli 1.

Tabela 1: Prebivalstvo s stalnim prebivališčem po starostnih skupinah nad 50 let Popis prebivalstva, 2011	
Skupno število prebivalcev Grčije	10.816.286
50-59 let	1.391.854
60-69 let	1.134.045
70-79 let	1.017.242
80+ let	583.334
Skupno število starejših prebivalcev 50 – 80+	4.126.475

Vir: ELSTAT⁵, Popis prebivalstva, 2011, dopolnjena verzija 12. septembra 2014

5

https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4lN&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=1&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4lN_javax.faces.resource=document&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4lN_in=downloadResources&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4lN_documentID=310596&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4lN_locale=el

Starejši niso pripravljeni in nimajo veščin za soočanje s sodobnimi družbenimi pojavi. K tem lahko dodamo še druge dejavnike, kot so finančne težave, izguba bližnjih in občutek, da jih družba zavrača. Naša družba bi prav gotovo morala bolje izkoristiti potencial starejših, njihove neprecenljive izkušnje in aktivno participacijo⁶.

Uporaba storitev preko platform delitvene ekonomije – Grčija in EU

Razvoj tehnologije v Grčiji, vzporedno z razvojem družabnih omrežij in izboljšanim dostopom do interneta, igra pomembno vlogo pri razvoju platform delitvene ekonomije v zadnjih letih (Athanasίου in Kotsi, 2018). Prepoznavnost delitvene ekonomije in platform, njihova uporaba v Grčiji in širše v Evropi so raziskovali v dveh relevantnih anketah, izvedenih leta 2016 in 2018 pri reprezentativnem vzorcu populacije EU-28 nad 15 let (Evropska komisija 2016, 2018)⁷. Po rezultatih te ankete je leta 2018 22 % grške populacije izjavilo, da so že uporabili storitve sodelovalnih platform. Ta delež je bistveno večji kot je bil v anketi, izvedeni leta 2016 (9 %) in se je zelo približal evropskemu deležu v letu 2018 (23 %).

10 % anketiranih je izjavilo, da so te storitve uporabili enkrat ali poredko (leta 2016 le 2 % oz. 9 % EU delež v 2018), 7 % je uporabljalo te storitve občasno na nekaj mesecev (za primerjavo 5 % leta 2016 and 10 % v EU), 5 % pa redno vsak mesec ali pogosteje (1 % in 4 %). Leta 2018 je število registriranih uporabnikov na platformah delitvene ekonomije in pogostnost uporabe bistveno naraslo v primerjavi z letom 2016.

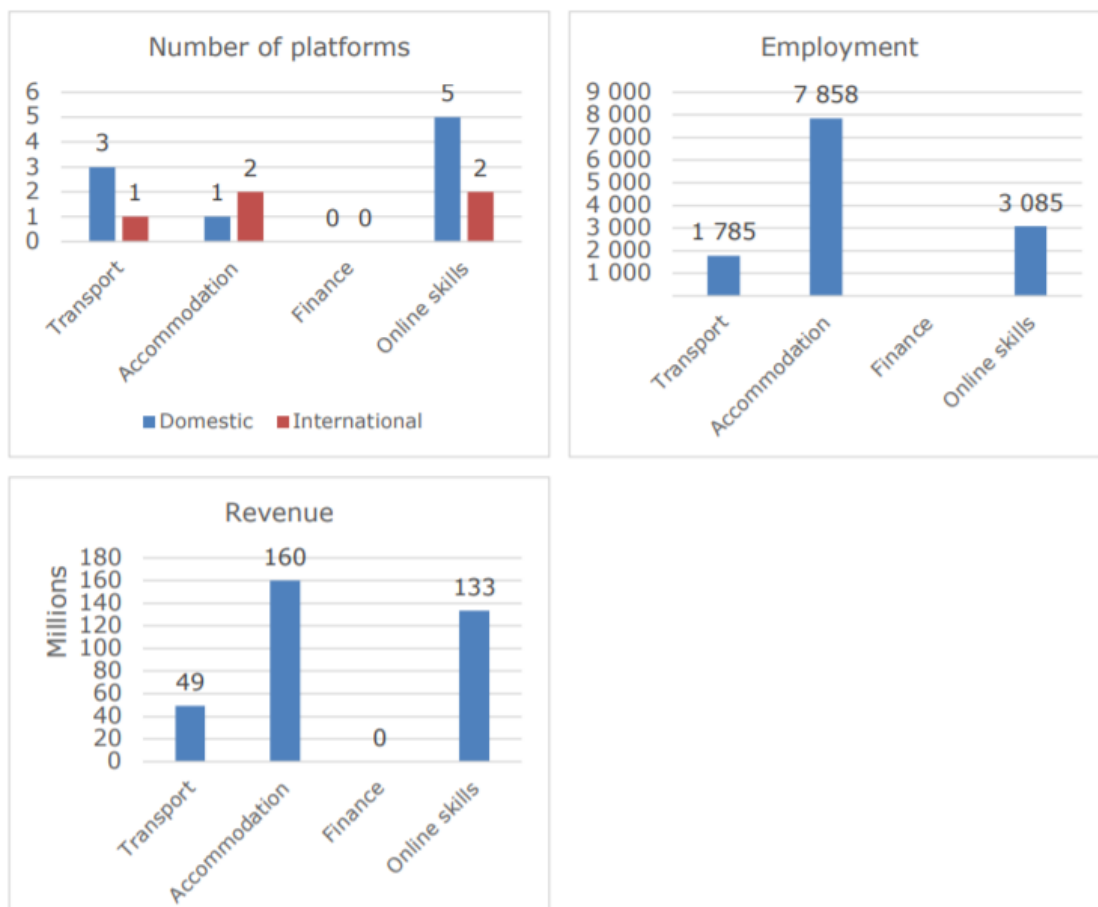
Uporaba storitev preko platform variira glede na karakteristike uporabnikov. V Grčiji je glede na spol delež ženskih uporabnic teh platform višji od moških (24 % ženske, 20 % moški). Nasprotno pa moški v EU-28 državah uporabljajo te storitve več kot ženske (25 % v primerjavi z 23 %). Če opazujemo starost uporabnikov, prednjačijo mlajši od 40 let. V Grčiji te platforme

⁶ <https://www.lifelinehellas.gr/%CE%97-%CE%B5%CE%BD%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%AE-%CE%B3%CE%AE%CF%81%CE%B1%CE%BD%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CE%AF-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%83%CF%84/>

⁷ Telefonska anketa 2018 je bila narejena na reprezentativnem vzorcu 26,544 oseb v 28-ih državah EU, vključno z 1000 osebami iz Grčije med 23. In 30.4.2018. Anketa 2016 pa je bila narejena na vzorcu 14,050 oseb, z 500 posamezniki iz Grčije, 15. In 16.3.2016.

najbolj uporabljajo mladi stari od 15 in 24 let (38 %, v EU 37 %), v starostni skupini od 25 do 39 let (33 %, v EU-28 38 %).

Grčija je pod evropskih povprečjem glede števila platform na milijon prebivalcev (0,84 %). Kljub temu pa ima potencial, ki obeta, saj se uvršča na evropsko povprečje glede na delež prihodkov v BDP (0,2 %). Po drugi strani je Grčija nad evropskim povprečjem glede na prispevek delitvene ekonomije k skupni zaposlitveni strukturi v državi (0,27 %, Evropska komisija, 2018).

Source: European Commission, 2018

I. EKONOMSKI IN SOCIALNI POLOŽAJ STAREJŠIH V GRČIJI

Pokojninski sistem v Grčiji

- **Pay as you go:** V tem sistemu sedanji zaposleni plačujejo v pokojninsko blagajno prispevke za pokojnine sedanjih upokojencev. Gre za distributivni sistem, saj sedanja aktivna generacija "preusmerja" del svojih prihodkov starejši generaciji za njihove pokojnine. Poglavitna značilnost tega sistema je, da država odredi prispevke v obliki davka delodajalcem in zaposlenim ter s temi sredstvi upravičencem krijejo pokojnine. Država določi pravila in garantira za vpeljani sistem, ki pa ga lahko tudi spreminjajo (Gaglias & Tsakaloglou, 2016). Distributivni sistem deluje, če obstaja stalni dotok delovne sile oz. da je dovolj aktivnega prebivalstva, ki vplačuje prispevke.
- **Prispevni sistem:** prispevki zaposlenih se stekajo na določen račun do upokojitve. Pokojnina se potem obračuna na osnovi vplačanih zneskov in pričakovane življenjske dobe. Zavarovanci vplačujejo določen znesek na investicijske ali osebne račune, ki jih upravljajo posebni skladi, ki ta sredstva plemenitijo z vlaganji v različne naložbe, npr. nepremičnine (Gaglias & Tsakaloglou, 2016).

Stebri sistema pokojninskega varstva v Grčiji

1. steber: javni sistem pokojninskega zavarovanja (obvezno)

Glavni cilj je nadomestiti dohodek v zameno za prispevke. Sistem temelji na javnih pokojninah, njegova glavna značilnost pa je solidarnost za kritje vseh zavarovancev.

2. steber: kolektivna poklicna zavarovanja (dodatno)

Gre za poklicne sklade, sistem je lahko mešan (javni in zasebni). Financirajo jih po sistemu kapitalizacije in jih delodajalec ponuja v okviru delovnega razmerja, sindikati pa sodelujejo pri njihovem upravljanju. Obstaja element solidarnosti med člani sektorja oz. znotraj poklicnih skupin.

3. steber: zasebno – individualno zavarovanje (prostovoljno)

Gre za obliko varčevanja na individualnih računih in na podlagi prilagojenih pogodb. Solidarnosti pri tem stebru ni, saj gre za individualne pokojnine. Financiranje poteka prek sistema kapitalizacije, vendar lahko pri davčnih olajšavah sodeluje država (Tinios, 2010).

Grški državljani so upravičeni do starostne pokojnine, ko dosežejo določeno število zavarovalnih dni. Pravico do prejemanja mesečne pokojnine se lahko uveljavlja kadarkoli. Splošna starostna meja je 67 let, najnižja zavarovalna doba pa 15 let (4.500 delovnih dni). Splošna zahteva za polno upokožitev je polnih 40 let zavarovalne dobe (12.000 delovnih dni) in starost 62 let.

Osnovna pokojnina je sestavljena iz dveh delov:

- a) državne pokojnine, ki se ne financira iz prispevkov, temveč neposredno iz državnega proračuna,
- b) dodatne pokojnine, ki se izračunajo na podlagi dohodka oseb, ki so plačevali prispevke.

Povečanje števila starejših v naslednjih letih vzbuja skrb kako bo v prihodnosti ta ranljiva skupina kakovostno živela. Dejavniki, ki prispevajo k dobremu počutju starejših, so družina, široko socialno omrežje in sodelovanje v dejavnostih in v skupnosti. Rešitve ponuja tehnologija, ki ustvarja izdelke in programe, ki starejšim olajšajo soočanje s težavami v vsakdanjem življenju.

A med starejšimi so mnogi, ki ne poznajo novih tehnologij, kar je posledica različnih dejavnikov, pa tudi zapletenosti same tehnologije. K temu prispeva tudi slaba nacionalna strategija vladnih agencij in oddelkov, posledično pa tudi pomanjkanje sredstev in ustreznih izobraževalnih programov.

II. *POTENCIALNE KORISTI STAREJŠIH PRI UPORABI DELITVENE EKONOMIJE*

V zadnjih letih se ekonomija delitve širi na vse več področij in jo za reševanje vsakdanjih potreb in težav vedno bolj uporablja velik del prebivalstva. Sodelovalne platforme zajemajo pomembna področja gospodarstva, kot so prevoz, stanovanje in najem, trgovina na drobno,

finance in trg dela. Delujejo oz. vplivajo na kapitalske trge, trge dela, blaga in storitev ter posledično na celotno gospodarstvo. Uporaba teh platform ponuja potrošnikom spraviti v promet njihovo lastnino (tj. najem) in vključuje socialno interakcijo bolj kot tradicionalni načini in sektorji.

Eden najpomembnejših razlogov, da so te platforme v zadnjih letih postale izredno priljubljene, je dejstvo, da uporabniku omogočajo, da brez kakršnih koli stroškov postane prepoznaven, dostopen širšemu krogu in s tem ustvari močno mrežo (Quinones & Augustine, 2015).

Po drugi strani se mnogi uporabniki ekonomije delitve ne zavedajo vseh pravil delovanja, še posebej, ker so v vsaki državi postavljeni različni pogoji. Večina spletnih platform, čeprav uporabnika obveščajo o pravilih, ki jih je treba upoštevati, ostajajo v "sivi coni", ponekod je še precej nedorečenosti, zaradi česar lahko pride do nesporazumov, na primer v turizmu med gostiteljem in gostom. Ob uvajanju storitev platforme Uber v večjih mestih so taksisti intenzivno protestirali proti nelojalni konkurenci.

Pogoj za razmah ekonomije delitve je bil razvoj na področju informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT), kar je znatno zmanjšalo stroške transakcij (Inštitut za javne zadeve, 2014). Na primer: lastniki slabo uporabljenih sredstev, npr. počitniških nastanitev, lažje najdejo uporabnike, ki so pripravljeni plačati za začasno uporabo njihove lastnine in jim omogočijo dostop do sicer neizkoriščene zmogljivosti. Potencialni uporabniki pa so po vsem svetu.

Platforme zagotavljajo koristi tudi s koordinacijo potrebnih postopkov in zmanjšujejo pogajalske stroške. Poleg tega njihovi predstavniki sodelujejo z oblastmi pri regulaciji tega področja in samoregulativnimi zahtevami za nadzor ali preprečevanje kriminala.

Dejavniki, ki so prispevali k rasti ekonomije delitve, izhajajo iz svetovne finančne krize leta 2008, ki je vplivala na potrošniške navade, okrepila potrebo po selektivnejših kakovostnih trgih in preoblikovala odnose s povečanjem prožnih oblik zaposlovanja in podjetništva (Evropska komisija, 2013).

Pri starejših osebah je za uporabo ekonomije delitve potrebno stalno izobraževanje o uporabi IKT in o vsebinah, ki zanimajo uporabnika in pokrivajo njegove potrebe. Strokovnjaki (De

Haan, 2004) in (van Dijk, 2006, 2012) poudarjajo, da so za uporabo ekonomije delitve potrebni pogoji:

- motivacija: želja imeti in uporabljati IKT
- dostop: do naprav IKT in ustrezne programske opreme
- veščine: funkcionalne in informacijske spretnosti

Uporaba IKT ima za starejše lahko velike koristi, saj znatno prispeva k dobremu počutju in blaginji starejših, izboljšanju finančnega poslovanja, samopoštovanju in komunikaciji z družino in prijatelji. Z uporabo IKT in posledično uporabo ekonomije delitve dobijo starejši priložnost, da postanejo bolj neodvisni, manj socialno izolirani in srečnejši (Shapira, Barak, & Gal 2007).

III. *IZZIVI, S KATERIMI SE SREČUJEJO STAREJŠI PRI UPORABI DELITVENE EKONOMIJE*

Dejstvo je, da se starejši uporabniki pri učenju in uporabi novih tehnologij pogosto srečujejo z večjimi težavami in ovirami kot mladi milenijci.

Izredno pomembno pa je premagati te težave, saj uporaba interneta za komunikacijo lahko pomaga zmanjšati socialno izolacijo in izključenost, občutek osamljenosti in depresije pri starejših odraslih (Nimrod, 2014). Poleg tega jim lahko usposobljenost za uporabo IKT pomaga izboljšati komunikacijo z njihovimi družinskimi člani in prijatelji, starejšim se razširijo možnosti za vseživljenjsko učenje, razširi se mreža socialne podpore, obogatijo njihove osebne interese, imajo pa tudi dostop do informacij, povezanih z zdravjem (McMellon in Sciffman, 2000). Uporaba interneta lahko opolnomoči starejše ljudi, znatno prispeva h kakovosti njihovega življenja in jim pomaga pri soočanju z duševnimi in telesnimi težavami, ki so značilne za njihovo starost. (Shapira in sod., 2007).

“Starejši imajo neizmerno “bogastvo”, a ne mislim na denar ali premoženje, temveč na znanje, veščine in čas, s katerimi razpolagajo.” Rachel Botsman⁸

V Grčiji ima večina starejših odpor do uporabe njim neznanih naprav, za katere so potrebna posebna digitalna znanja. V letu 2018 je bil odstotek starejših, ki so IKT uporabljali vsaj enkrat na leto, le 22 %, medtem ko je bil v Evropski uniji povprečje 60 %. Hkrati podaljšanje pričakovane življenjske dobe starejših, predvsem zaradi razvoja medicine, v kombinaciji z zmanjšanjem rojstev prispeva k rasti te populacije v primerjavi s splošno populacijo.

Spremembe, ki jih prinaša razvoj tehnologije, nepoznavanje starejših z IKT in rast prebivalstva, povečujejo potrebo po spoznavanju IKT in uporabi v vsakdanjem življenju. Na žalost v Grčiji ni dovolj programov izobraževanja odraslih, zlasti starejših, obstoječi pa večinoma niso prilagojeni izobraževalnim potrebam starejših oseb.

Zato je starejšim še težje slediti tehnološkemu razvoju, za razliko od mlajših generacij, ki se učinkovito izobražujejo o uporabi IKT tehnologij in tudi o delitveni ekonomiji.

“V tem je velika priložnost. Starejši imajo veliko življenjskih izkušenj, ki so zdaj bolj dostopne in s tem se njihovo znanje lahko prenaša na druge.” – Neal Gorenflo⁹

“Obstaja potencial za reševanje težav povezanih z oskrbo starejših in za vključevanje ljudi starejših generacij. Mnogi starejši ljudje so socialno izolirani in odvisni od centraliziranih sistemov, ki ne zadovoljujejo njihovih potreb. Na drugi strani pa obstajajo sredstva in podpora skupnosti, kar je mogoče bolje uporabiti”. – Rachel Botsman

⁸ Rachel Botsman je vodilni glas globalne misli o moči sodelovanja, soustanoviteljica laboratorija Collaborative Lab, ki je vir strokovnega znanja za podjetja in vlade. Je soavtorica odmevne in kritiško priznane knjige “Kar je moje, je tvoje” (What Mine is Yours): Kako skupna potrošnja spreminja način našega življenja

⁹ Neal Gorenflo je postal strokovnjak za izmenjavo (delitveno ekonomijo) in navdušen praktik. Je svetovalec z Inštituta za prihodnost na Univerzi Stanford, sodeloval je z Lowe's Home Improvement in s številnimi start-upi. Je tudi soustanovitelj družbe Shareable, ki je ena od vodilnih mrež gibanja delitvene ekonomije.

Zaključek

Delitvena ekonomija udeležencem omogoča prožnejše možnosti in nove načine ustvarjanja prihodkov. Uporabniki dobijo dohodek od prodaje ali oddaje dobrin ali storitev pravočasno in na način, ki jim najbolj ustreza. Sčasoma bo vedno več starejših postalo z uporabo IKT bolj samozavestnih in bodo posledično imeli vedno več koristi.

Po drugi strani pa je negotovost, ki jo občutijo številni starejši glede uporabe IKT in ekonomije delitve, še vedno precejšnja. Na podlagi raziskave (Carpenter & Buday, 2007) upokojenci ne poznajo razsežnosti in uporabnosti IKT in se največkrat omejijo na nekaj novičarskih aplikacij, ne da bi se zavedali široke palete ostalih razpoložljivih funkcij in aplikacij. Zato bi bilo koristno razviti izobraževalne programe, ki spodbujajo združevanja starejših in izboljšujejo njihovo življenje.

Delitvena ekonomija in IKT delujeta v dobro starejših in prispevata k njihovem dobremu počutju in neodvisnemu življenju. Omogočata dostop do izdelkov in storitev po dostopnih cenah in uporabo aplikacij, ki pozitivno vplivajo na duševno zdravje starejših uporabnikov, njihovo razvedrilo in opolnomočenje. S pomočjo delitvene ekonomije pa lahko tudi sami dodatno zaslužijo.

4. Slovenija

Uvod

Izraz delitvena ekonomija (ekonomija delitve, sodelovalna ekonomija, tudi ekonomija souporabe) se je pojavila v slovenskem jeziku na začetku 21. stoletja. Na začetku so jo povezovali s t.i. sivo ekonomijo, ker jo je težko obdavčiti ali nadzirati, zato je bila na začetku zaradi neobvladljivosti stigmatizirana.

Šele v zadnjem desetletju se je izraz ekonomija delitve začel uporabljati za opisovanje pobud in praks, ki jih omogočajo platforme in ki temeljijo na izmenjavi ali skupni uporabi sredstev, predmetov, vozil, avtomobilov, domov, orodij itd.

Leta 2011 je izšla knjiga avtorja Roka Kralja z naslovom **“Ekonomija delitve – pot do pravične in trajnostne družbe”**, ki je dostopna tudi na spletu. To je bilo prvo in še vedno ostaja najbolj relevantno delo na temo delitvene ekonomije v Sloveniji.

Od takrat so se razvile številne pobude ekonomije delitve. Večinoma so se v Slovenijo prenesle pobude, ki so se dobro prijele in se uspešno izvajajo v drugih državah: Prevozi, Zelemenjava, Menjalni krog, BicikeLJ, Knjižnica reči, Avant2Go in drugi. Preko platform tudi organizirajo dogodke, kjer ljudje izmenjavajo pohišstvo, oblačila, igrače, orodja, okrasne predmete, zelenjavo ipd. Nekatere od teh pobud so osnovane kot javnozasebna partnerstva (npr. BicikeLJ), druge pa so popolnoma neprofitne (Zelemenjava).

Po demografskih projekcijah naj bi bil proces staranja prebivalstva v Sloveniji intenzivnejši kot v drugih državah EU. Rastoči delež prebivalstva, starejšega od 65 let, bo pomembno vplival na pokojninske izdatke, na zdravstveno varstvo, dolgotrajno oskrbo in druge stroške, povezane s staranjem. Kljub tem dejstvom in opozorilom nacionalnih strokovnjakov in institucij EU se zdi, da se slovenska vlada ne zna spoprijeti s kritičnimi razmerami in poiskati ustrezne rešitve. V zadnjem desetletju so bile izvedene postopne pokojninske reforme, ki so za »nove« upokojujence zmanjšale pokojnine in dosedanje ugodnosti ter dvignile upokojitveno starost. A

povojna baby-boom generacija, ki se upokojuje v teh časih, je živela v – za večino – razmeroma boljših časih, imeli so več priložnosti in prostega časa, dobre zaposlitve, lahko so potovali v tujino itd. Zato jim nove pokojninske reforme s finančnimi omejitvami prinašajo negotovo prihodnost, saj je njihova pokojnina v povprečju za 40 % nižja od plač v aktivnem obdobju.

Izziv za starejše odrasle ob upokojitvi je torej kako se s precej manjšimi dohodki prilagoditi spremenjenim okoliščinam in ohraniti dosednji življenjski slog. Kako lahko starejši ostanejo aktivni, vključeni, neodvisni, varni, mobilni, povezani in s tem izboljšajo svoje življenje in hkrati prispevajo tudi za dobro drugih ljudi, družbe, okolja?

Prepričani smo, bi del odgovora na ta vprašanja lahko bila ekonomija delitve in koncepti souporabe, ob podpori IKT (pametni telefoni itd.).

I. SOCIALNOEKONOMSKI POLOŽAJ STAREJŠIH V SLOVENIJI

UPOKOJEVANJE

Pogoji za pridobitev pravice do starostne pokojnine v letu 2020 pridobi zavarovanec (enako moški in ženska) pri starosti 65 let, če ima dopolnjenih najmanj 15 let zavarovalne dobe oziroma pri starosti 60 let, če ima dopolnjenih 40 let pokojninske dobe brez dokupa. Upokojitev je možna tudi prej, a se pokojnina bistveno zmanjša.

V poklicno zavarovanje se vključijo zavarovanci, ki opravljajo posebno težka in zdravju škodljiva dela (npr. rudarji in policisti) in zavarovanci, ki opravljajo dela, ki jih po določeni starosti ni moč uspešno poklicno opravljati (npr. baletniki, športniki). Ti poklici se lahko upokojijo prej, pod posebnimi pogoji.

ŽIVLJENJSKI STANDARD STAREJŠIH

Glede življenjskega standarda so starejši v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami v slabšem položaju. Ker se delež upokojencev večja, se večja tudi delež tistih, ki živijo v gospodinjstvih brez zaposlenih članov. Približno 70 % upokojencev živi v gospodinjstvih, katerih dohodek je odvisen samo od pokojnin, kar je priznan dejavnik tveganja za življenjske

pogoje starejših. Približno 18 % starejših živi pod pragom revščine, ta delež pa s starostjo še narašča. Vendar je revščina med starejšimi v Sloveniji v primerjavi z EU še vedno manjša kot v nekaterih drugih državah (npr. Hrvaška, Romunija, Latvija, Malta).

Eden od načinov ponazoritve življenjskega standarda je, da starejše vprašamo o njihovem lastnem dojemanju njihovega položaja, ne glede na objektivna merila. Delež starejših, ki menijo, da imajo velike težave pri ohranjanju kakovosti življenja, je približno 30 %. V raziskavi o staranju, ki jo je leta 2010 izdelal Inštitut Antona Trstenjaka, so udeleženci, stari 50 let in več, razkrili, da jih več kot 25 % ne more prihraniti denarja za dejavnosti ali izdelke, s katerimi bi lahko ohranjali v kakovost življenja.

VIŠINA POKOJNINE

V zadnjem času se delež zaposlenih v primerjavi z upokojenci v Sloveniji rahlo povečuje, zato so se tudi pokojnine nekoliko zvišale. Povprečna pokojnina znaša 640 EUR, najvišja okoli 2.800 EUR, najnižja pa 280 EUR. Razmerje med pokojnino in plačo je trenutno okoli 60 %. Zaradi veliko nižjega dohodka po upokojitvi je za starejše težko ohraniti življenjski slog, ki so ga bili vajeni pred upokojitvijo. Zato mnogi ljudje po upokojitvi ostajajo aktivni na svojem delovnem področju, vendar morajo pri tem paziti, da ne izgubijo pravico do pokojnine zaradi drugih dohodkov, saj je zakonodaja pri tem precej omejujoča. Kot v drugih razvitih državah so tudi v Sloveniji starejši odvisni od prihrankov iz aktivnega obdobja.

RAZLIKE MED STAREJŠIMI Z VIŠJIMI IN Z NIŽJIMI DOHODKI

Starejši z nizkimi in visokimi dohodki se glede na življenjski slog močno razlikujejo. Starejši z visokim dohodkom so običajno bolj izobraženi, bolj vključeni v družbo, imajo lažji dostop do informacij, pogosteje obiskujejo kulturne prireditve, privoščijo si več materialnih dobrin in počitnic. Po drugi strani obstaja ponudba dogodkov (npr. športne dejavnosti, delavnice, predavanja, kulturne dejavnosti), ki so brezplačni za starejše, ali pa dostopni po znižani ceni. A to velja predvsem za večja mesta, podobnih priložnosti pa primanjkuje na slovenskem podeželju.

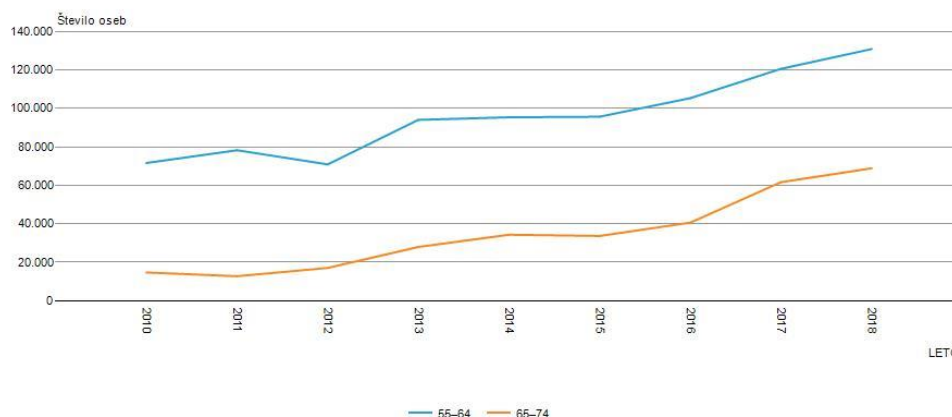
UPORABA INTERNETA PRI STAREJŠIH

Za socialno vključenost in kakovost življenja starejših je uporaba interneta zelo pomembna, saj omogoča hiter dostop do potrebnih informacij in enostaven način za stik z družino, sorodniki, prijatelji in drugimi. V slovenskih mestih je veliko starejših bolj ali manj seznanjenih z uporabo IKT. Toda tudi tisti, ki IKT uporabljajo, težko sledijo hitremu razvoju aplikacij in naprav, ki jim lahko olajšajo življenje ali ga naredijo prijetnejše. Kljub temu večina slovenskih starejših ne uporablja IKT ali pametnih telefonov oz. jih uporablja samo za osnovne funkcije, saj čutijo odpor ali tesnobo glede napredne rabe različnih funkcij pametnih telefonov. Raziskave Inštituta Antona Trstenjaka iz leta 2010 na reprezentativnem vzorcu Slovenije so pokazale, da med 50+ prebivalci še vedno 70 % ljudi ne uporablja IKT. Približno 20 % jih je izrazilo zanimanje za učenje in pridobivanje digitalnih znanj.

Zadnje številke o uporabi IKT med starejšimi v Sloveniji so precej višje (glej sliko spodaj), zato lahko sklepamo, da se je stanje v zadnjem desetletju bistveno izboljšalo.

V Sloveniji je veliko organizacij, ki izvajajo tečaje uporabe računalnikov in pametnih tehnologij. Nekateri ponudniki, npr. Mestna občina Ljubljana, ponuja brezplačne tečaje za starejše. Vendar so tečajniki pogosto razočarani, predvsem zato, ker tečaji niso individualizirani in prilagojeni, saj so razlike v znanju ali hitrosti učenja med udeleženci lahko precej velike. Inštitut Antona Trstenjaka je razvil tečaja za starejše, kjer se individualno učijo uporabe pametne tehnologije, v paru s prostovoljcem - srednješolcem. Srečujejo se po uro tedensko in lahko prilagodijo vsebino učnih ur glede na interese in stopnje znanja starejših učencev.

Pogostost po: STAROSTNI RAZREDI IN SPOL, LETO...Vsak dan ali skoraj vsak dan.

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

NACIONALNE STRATEGIJE ZA SPODBUJANJE STAREJŠIH ZA UPORABO NOVIH TEHNOLOGIJ

V Sloveniji ni nacionalnih strategij, ki bi pokrivala področje starejših in novih tehnologij. Kljub temu je bila ta tema predstavljena v dveh zelo pomembnih slovenskih nacionalnih strateških dokumentih, zato se zavedanje o pomenu uporabe tehnologije pri starejših veča.

Prvi dokument je Strategija aktivnega staranja, ki predlaga ukrepe za doseganje bolj zdravega, neodvisnega in socialno vključenega načina življenja starajočega se prebivalstva. Učinkovita uporaba IKT pri starejših ljudeh je pomemben pogoj pri doseganju teh ciljev, saj jim omogoča, da se ustrezno vključijo v zdravstveno varstvo (e-zdravje in e-oskrba), družabno in neodvisno življenje, ostanejo informirani in vključeni v družbo itd. Drugi dokument je predlog zakona o dolgotrajni oskrbi, ki med drugim predlaga tudi manjše subvencije za uporabo IKT za neformalno oskrbo.

Obstaja pa tudi nacionalni strateški dokument z naslovom Digital Slovenija 2020 - Strategija informacijske družbe, ki spodbuja digitalizacijo Slovenije z intenzivno in inovativno uporabo IKT in interneta v vseh segmentih družbe, vendar starejših izrecno ne omenja.

II. POTENCIALNE KORISTI STAREJŠIH PRI UPORABI DELITVENE EKONOMIJE V SLOVENIJI

V Sloveniji smo v zadnjem desetletju priča postopnim pokojninskim reformam, ki zmanjšujejo višino pokojnin in zvišujejo upokojitveno starost. Vse to bistveno vpliva na življenjski standard baby-boomerjev, rojenih med letoma 1946 in 1964, ki prehajajo v upokojitveno starost.

A mnogi baby boomerji zdaj v težavnem položaju glede upokojitve, saj se je v letih tranzicije po osamosvojitvi po letu 1991 in posledic gospodarske krize po letu 2008 situacija poslabšala, več je bilo brezposelnosti, še posebej pred upokojitvijo, ki so zato zadnja leta pred upokojitvijo preživel doma, brez dela oz. na Zavodu za zaposlovanje. Posledično je že sedaj precej nedavno upokojenih oseb z nizkimi pokojninami, ki jim komaj omogočajo osnovno preživetje, v prihodnjih letih pa bo takih še več.

Alternativne rešitve, kot so na primer različne pobude, ki jih omogoča delitvena ekonomija, so lahko možni odgovori na nezavidljivi položaj starejših v Sloveniji. Sodelovanje v teh pobudah med drugim pomeni drugačen alternativni življenjski slog, način razmišljanja in sprememba v odnosih. Skupna oz. (so) uporaba namesto lastništva pomaga ljudem prihraniti denar, krepi socialni kapital, izboljšati skupnost, spoznati nove ljudi, zgraditi zaupanje in zmanjšati ogljični odtis. Delitvena ekonomija lahko postane trajnostna alternativa tradicionalnemu tržnemu modelu. Prepričani smo, da imajo pobude delitvene ekonomije v Sloveniji – tako kod drugod – precej potencialov in koristi.

Ekonomske koristi - prihranki:

Ena od očitnih koristi ekonomije delitve je finančna, saj so blago in storitve, ki jih omogočajo platforme delitvene ekonomije, običajno cenejše in dostopnejše za uporabnike kot tradicionalni načini. Ker so pokojnine starejših približno 60 % zneska njihove plače v aktivnem obdobju, so starejši na tesnem s sredstvi za preživljanje. Težko si privoščijo pristočasne dejavnosti, razne storitve ali nakupe nenujnih izdelkov. Zato je prav ta korist najpomembnejši razlog in spodbuda za starejše za uporabo pobud za delitvene ekonomije.

Krepitev skupnosti:

Starejši so z občutkom pripadnosti skupnosti bolj opolnomočeni: ekonomija delitve temelji na zaupanju in sodelovanju med uporabniki in ponudniki znotraj skupnosti.

Ekonomija delitve lahko z inovativnimi aplikacijami podpira zdravo in aktivno staranje, tudi za ljudi četrtega starostnega obdobja, ki so stari 85 in več let, kot tudi njihove oskrbovalce.

Uveljavitev oblik delitvene ekonomije bo verjetno še dolgotrajen proces in potreben bo čas, da se bodo te oblike udomačile in postale nekaj običajnega za vsakogar in ne le kot alternativni modeli, ki so primerni in dostopni le mlajšim.

Za mnoge starejše, pripadnike povojne generacije v Sloveniji, predstavlja življenjski dosežek imeti v lasti svoj avto, hišo, počitniško stanovanje itd., kot dokaz uspešnega življenja. Če nimate lastnega avtomobila in uporabljate javni prevoz, če se preselite iz velike hiše v manjše stanovanje ali za počitnice – če že nimate lastne počitniške hiše - raje najamete apartma pri lokalnih prebivalcih namesto hotelske namestitve, pomeni nekaterim tradicionalistom dokaz

neuspeha. To so po njihovem razumevanju rešitve za tiste z nizkimi dohodki in ne odraz drugačnega življenjskega sloga ali spremenjene miselnosti.

Zato bo verjetno trajalo traja nekaj let ali celo celotno generacijo, da spremenijo svoj pogled in sprejmejo inovativne rešitve, ki jih ponujajo pobude delitvene ekonomije.

Zato menimo, da lahko ekonomija delitve bistveno prispeva k izboljšanju življenja starejših v Sloveniji.

Leta 2018 je Eurostat izvedel raziskavo „Uporaba sodelovalne ekonomije“ in jo objavil v Flash Eurobarometru 467. Večina rezultatov kaže stanje v vseh državah članicah, vendar so na voljo tudi določeni podatki posebej za vsako partnersko državo. V Sloveniji je bilo anketiranih 1000 oseb, starih nad 15 let.

Slovenski anketiranci, ki so uporabljali storitve prek platform, so odgovorili:

Ali bi na splošno priporočili storitve, ki jih ponujajo platforme?

41 % da, vsekakor

48 % da, do neke mere

6 % bi priporočilo nekatere vrste storitev, vendar ne vseh

3 % pravzaprav ne

2 % zagotovo ne

Anketiranci, ki nikoli niso ponudili storitev prek platform:

Ali bi želeli kot zasebnik ponuditi storitve prek platform?

20 % da

78 % ne

2 % ne vem

III. TEŽAVE IN IZZIVI STAREJŠIH PRI UPORABI DELITVENE EKONOMIJE

Sedanji tradicionalni odnosi, razumevanja in tudi predsodki temeljijo na obstoječih tržnih modelih in potrošniški družbi: lastništvo je precej bolj uveljavljeno kot souporaba, posameznik je bolj pomemben od skupnosti.

Hiter razvoj in vse večja vloga IKT v vsakdanjem življenju prinaša neenakost med tistimi, ki so

na tekočem, in tistimi, zlasti starejšimi, ki ne morejo v celoti izkoristiti novih tehnologij. Razlogi so številni in raznoliki:

V Sloveniji je na voljo precej možnosti tečajev IKT za starejše, vendar gre za osnovna znanja o uporabi računalnika, vklop in izklop, odpreti in shraniti dokument, e-pošta itd. Programi teh tečajev se v zadnjih desetletjih niso bistveno spremenili; a le redki tečaji ponujajo učenje naprednih spretnosti in veščin, kako v celoti uporabiti pametno tehnologijo z vsemi funkcijami, aplikacijami, socialnimi omrežji itd.

Priporočilo:

Potrebno bi bilo prilagoditi obstoječe tečaje za starejše za raznoliko uporabo IKT, še posebej pametnih telefonov. To bi bila lahko tudi priložnost za spoznavanje ekonomije delitve in njenih platform, njihovih prednosti, kako dostopati do njih, jih uporabljati itd. Zelo pomembno je tudi pokazati in poudariti čemu se je potrebno na spletu izogibati, kako se zaščitimo pred virusi, o piškotkih itd. Tečaji morajo biti zelo praktično usmerjeni, trajajo naj dlje časa, z več tedenskimi srečanji, da je dovolj priložnosti za ponavljanje in utrjevanje naučene snovi. Obstajati mora tudi možnost podpore in svetovanja, v primerih, če gre kaj narobe.

Izzivi in težave:

Ker so pobude delitvene ekonomije razmeroma nove, se vladne službe še obotavljajo oz. se ne morejo odločiti kako sprejeti in podpreti razvoj različnih platform, saj so – vsaj doker so še neregulirane - lahko nelojalna konkurenca tradicionalnim ponudnikom storitev, npr. prevoznikom, ponudnikom turističnih nastanitev, distributerjem hrane itd. V nekaterih državah tretirajo pobude delitvene ekonomije kot obliko sive ekonomije, saj jih je težko upravljati, nadzirati in obdavčevati. Zgornji izzivi sicer niso značilni posebej za starejše. Starejši so pogosto socialno izključeni, saj s pomanjkanjem digitalnih znanj, naprav in/ali brez dostopa do interneta ne morejo biti v koraku z drugimi in prispevati k razvoju družbe (digitalni razkorak).

Zaključek

V Sloveniji ima delitvena ekonomija velik potencial in še precej prostora za razvoj. Večina slovenskih pobud sledi uspešnim modelom iz tujine in se dobro uveljavljajo tudi pri nas. Zaenkrat še ni posebnih usposabljanj za uporabo pobud delitvene ekonomije, kar pa bi bilo za starejšo populacijo še posebej dobrodošlo, še posebej ob vzporednem usposabljanju za napredno rabo IKT, predvsem pametnih telefonov.

Osnovni pogoj za sodelovanje pri platformah delitvene ekonomije je dostop do interneta in obvladovanje digitalnih veščin, kar je pri starejših osebah poglavitni razlog za nepoznavanje in manjšo uporabo kot pri ostalih generacijah. Če bi bilo zadoščeno tem osnovnim pogojem, bi se prav gotovo tudi več starejših ljudi odločilo za porabo storitev, ki jih nudijo platforme delitvene ekonomije.

5. Francija

Uvod

Po podatkih francoskega ministrstva za gospodarstvo je v letu 2016 devet od desetih oseb izjavilo, da so enkrat v življenju uporabljali katero od oblik delitvene ekonomije¹⁰. Delitvena ekonomija je gospodarski model, ki temelji na souporabi ali delitvi (sharing) imetja in storitev, bodisi brezplačno bodisi za plačilo, običajno ob uporabi interneta, kar uporabnikom prinaša ekonomske, okoljske, socialne in praktične koristi.

Gospodarska kriza leta 2008 in razvoj digitalnih tehnologij sta v letu 2010 pripomogla k razvoju ekonomije delitve, saj so posamezniki iskali možnosti dodatnega prihodka. V času visoke brezposelnosti je vse več teh posameznikov preko platform redno ponujalo svoje izdelke ali storitve. V letu 2013 je bil prihodek delitvene ekonomije ocenjen na 20 milijard evrov. Do leta

¹⁰ <https://www.economie.gouv.fr/enterprises/chiffres-cles-economie-collaborative>

2025 naj bi dosegla prihodek 302 milijard evrov, kar predstavlja povprečno letno stopnjo rasti 36,4 % in več kot 20-kratno povečanje tržnega deleža v 10 letih¹¹.

Po raziskavi Evropske komisije Francozi med Evropejci najbolj uporabljajo delitveno ekonomijo oz. njene platforme, saj jih je o tem poročalo 36 %, kar je precej nad evropskim povprečjem (17 %)¹². To visoko stopnjo je mogoče razložiti z dejstvom, da v Franciji obstaja močna kultura in tradicija trga "iz druge roke", ki ljudi dandanes usmerja k uporabi sodelovalnih platform, saj s tem lahko dodatno zaslužijo.

Med številnimi platformami lahko navedemo nekaj francoskih pobud:

- BlaBlaCar: avtomobilska platforma, ki potnikom omogoča iskanje cenovno ugodnih prevozov, pri čemer si voznik in sopotniki delijo stroške prevoza.
- Le Bon Coin: znan kot "francoski E-Bay", kjer se najde "vse", od avtomobilov, pohištva, telefonov, knjig, oblačil itd.
- KissKissBankBank: platforma za množično financiranje, ki posameznikom ali startu-upom omogoča zbiranje denarja in financiranje njihovih projektov.

Rast ekonomije delitve je v Franciji sprožila pravna vprašanja, saj razvoj novega poslovnega modela lahko negativno vpliva na konkurenco in predstavlja tveganje za varstvo potrošnikov. Zato je francoska vlada z dokumentom "Terasse« (2016) ustvarila pravni okvir za razvoj delitvene ekonomije s ciljem povečati zaupanje potrošnikov v ekonomijo delitve, izboljšati socialno varnost zaposlenih in drugih izvajalcev v okviru delitvene ekonomije, razumeti kako te platforme lahko prispevajo k javni porabi in trajnostni razvoj teh platform.

Ker delitvena ekonomija že sedaj predstavlja precejšen del francoskega gospodarstva, se lahko vprašamo, kako lahko koristi posameznikom in še posebej starejšim. Starejši nad 60 let predstavljajo četrtno francoskega prebivalstva in so precej heterogeni kar zadeva kupno moč. Vendar na splošno njihovi splošni stroški predstavljajo 52 % celotne porabe v Franciji, pri čemer je večina te porabe namenjena zdravju, prehrani, opremi za dom in zavarovanje. Revščina zelo skrbi starejše, saj se jih 49 % boji, da bi živeli v revščini, 56 % pa jih je strah, da ne bodo mogli poravnati stroškov, povezanih z oskrbovanjem, ko ne bodo več zmogli živeti

¹¹ <https://www.isa-conso.fr/comment-l-economie-collaborative-transforme-t-elle-l-offre-de-service-des-magasins-tribune.310291>

¹² <https://www.europarl.europa.eu/news/fr/headlines/economy/20170428STO72971/infographie-le-poids-de-l-economie-du-partage-dans-l-union-europeenne>

sami.¹³ Zato bi lahko delitveno ekonomijo poleg možnosti za prihranke lahko prepoznali tudi kot priložnost za starejše, da poleg svoje pokojnine zaslužijo nekaj dodatnega denarja in si tako izboljšajo življenjski standard.

1. Socialnoekonomski položaj starejših v Franciji

V Franciji je upokojevanje osnovano na na sistemu “pay as you go”, kjer vsaka sedanja aktivna generacija plačuje prispevke za pokojnine sedanje generacije in bo prejela sredstva za pokojnine od naslednje generacije. V letu 2015 je bilo 17 milijonov upokojencev. Minimalna starost za upokojevanje je 62 let, a za polno pokojnino je potrebna starost 67 let. Ker je strah pred revščino precejšen, veliko starejših dela do izpolnitve pogojev do polne pokojnine. Pokojnina se lahko zbira tudi z nadomestilom za zaposlitev. Tako velja za 7 % starostnikov, starih 60-64 let, in 4,7 % starih 65-69 let.¹⁴

Povprečna bruto pokojnina v Franciji znaša 1.376 evrov. Za veliko ljudi to ne zadošča. 74 % Francozov (vključno s upokojenci) meni, da življenjski standard in kupna moč upokojencev nista zadostna in predvidevajo še slabše razmere za naslednje generacije¹⁵.

Vendar statistika kaže, da obstaja razlika med mlajšimi (50-69 let) in starejšimi (69 in več let) upokojenci, če gledamo dohodek in kupno moč. Dejansko mlajši starejši prejmejo v povprečju 2.250 € mesečno, starejši pa 1.925 €. Ta dohodek je celo višji od dohodka aktivne populacije v starosti od 30 do 49 let, ki v povprečju zasluži 1.923 EUR¹⁶. Zato imajo “mlajši starejši” najvišji življenjski standard. To je mogoče razložiti iz več razlogov:

Zato imajo mladi seniorji najvišji življenjski standard. To je mogoče razložiti iz več razlogov:

- Nekateri so v tem starostnem obdobju še vedno delovno aktivni,
- Nabrale so se jim izkušnje, veščine in znanja, ki jih zdaj lahko vnovčijo.

¹³ <http://www.france-silvereco.fr/wp-content/uploads/2018/09/Etat-des-lieux-Observatoire-Silver-Economie25.09.2018.pdf>

¹⁴ Vir enak prejšnjemu

¹⁵ Vir enak prejšnjemu

¹⁶ Vir enak prejšnjemu

- Visoko kvalificirana delovna sila pogosto podaljša zaposlitveno obdobje, kar ne velja za manj kvalificirane delavce.

- Starejši zaposleni so na začetku kariere izkoristili ugodnejše gospodarske razmere.

Kljub temu pa ugotavljamo, da so ljudje nad 69 let razmeroma skromnejši od povprečja prebivalstva in so bolj izpostavljeni revščini.

Starejše ženske so kategorija, ki jo revščina še posebej prizadene, saj je bila večina med poklicno kariero deležna dohodkovne neenakosti. Revščina se stopnjuje s starostjo. Starejše ženske najpogosteje živijo same, včasih po smrti zakoncev in so z nizkimi pokojninami blizu praga revščine, ki znaša približno 800 evrov na mesec. Na žalost ni izgledov, da bi se revnim starejšim sčasoma položaj izboljšal.

Tabela 1 – Stopnja revščine med starejšo populacijo¹⁷

Splošna populacija	14,1 %
Starejši od 75 let	8,5 %
od 65 do 74 let	5,6 %
upokojenci	7,6 %

Ta neugoden finančni položaj vpliva tudi na zdravstveno stanje starejših. Zdravstveni stroški so dejansko glavna postavka porabe za starejše ljudi (57 %). Drugi stroški, kot so prostočasne dejavnosti, so nižje, starejši pa svoje porabo usmerijo prednostno na svoje osnovne potrebe in manj na ostale.

Dostop do interneta in uporaba IKT

Dostop do interneta je eden odločilnih dejavnikov pri porabi starejših. Leta 2017 je uporabljalo internet 11 milijonov starejših od 60 let, kar predstavlja 24 % celotnega števila uporabnikov interneta. V povprečju na spletu preživijo 14 ur na teden, predvsem da si olajšajo dnevna opravila. 82 % preveri vremensko napoved, 66 % jih bere e-poštna sporočila, 62 %

¹⁷ Table made from information of the following study: <https://www.inegalites.fr/La-pauvrete-augmente-chez-les-plus-jeunes-mais-n-epargne-pas-les-plus-ages>

bere novice, 49 % upravlja s svojimi financami, 29 % uporablja socialne medije in 17 % uporablja internet za različne možnosti komunikacije (Etude Les Seniorales, 2017).¹⁸

V Franciji je digitalni razkorak predvsem medgeneracijski. Mlajša ko je oseba, večja je verjetnost, da bo uporabnik interneta. Delež uporabnikov interneta med starejšimi se nenehno povečuje, tudi med najstarejšimi Francozi.

Leta 2019 je 62 % starih od 60 do 70 let in 42 % starih nad 70 let, imelo pametni telefon. 76 % starejših od 60 do 69 let in 58 % starejših od 70 let je imelo računalnik. 81 % starejših od 60 do 69 let in 58 % starejših od 70 let je imelo dostop do interneta. 65 % v starosti od 60 do 69 let in 44 % starejših nad 70 let je uporabljalo internet vsak dan¹⁹.

Državne spodbude za uporabo IKT

V Franciji je digitalni razkorak predvsem generacijsko pogojen, sledijo pa mu dejavniki, povezani s socialno-poklicnim in izobrazbenim statusom in življenjskim položajem. Za lažji dostop in uporabo IKT-ja je francoska vlada vzpostavila javne prostore - točke, ki posameznikom omogočajo dostop do IKT in do interneta, imenovani so Espace Public Numérique (EPN). V državi je več kot 4.000 takih točk. Odprte so za vse in se ne osredotočajo posebej na starejše. Drugi ukrep javne politike, ki pa se osredotoča na promocijo digitalnih orodij med starejšimi, je „Akcija 27“, ki je del „Digitalnega načrta 2012“²⁰: ponudba IKT naprav za starejše po dostopnih cenah in s starejšim prijaznimi programi in funkcijami. Organizirali so tudi medijske kampanje za spodbujanje starejših k zaupanju v orodja IKT²¹. Maja 2018²² je francoska vlada objavila poročilo o digitalni vključenosti, ki je poudarilo potrebo po okrepitvi digitalne podpore z orodji (npr. platforme, usposabljanja, priročniki) in z digitalnimi pomočniki (npr. javni organi, združenja, prostovoljci), ki so pomagali digitalno izključenim osebam, da se naučijo uporabe IKT, jim obrazložijo delovanje naprav in programov, tudi za e-bančno

¹⁸ <https://observatoire-des-seniors.com/82-des-seniors-consultent-la-meteo-sur-internet/>

¹⁹ ARCEP, Baromètre du Numérique 2019 https://www.arcep.fr/uploads/tx_gspublication/rapport-barometrenum-2019.pdf

²⁰ Besson E., France numérique 2012. Plan de développement de l'économie numérique, 2008

²¹ Riber J., Les pratiques numériques des seniors : une réponse à des pressions sociales de conformité, 2016, Sciences de l'information et de la communication. ffdumas-01382528

²² https://rapport-inclusion.societenumerique.gouv.fr/rapport_numerique_inclusif.pdf

poslovanje, e-zdravje in e-davke. Ob tem pa so poudarili nujnost, da se vsi ti ukrepi izvajajo na lokalnem nivoju.

Povzetek:

Starejši v Franciji so raznolika populacija glede na starost, gospodarsko aktivnost, dohodek in digitalno pismenost. A kljub temu so vse bolj aktivni in vedno bolj povezani, kar predstavlja resničen potencial za uporabo platform delitvene ekonomije, ki so na voljo.

II. *Potencialne koristi od uporabe delitvene ekonomije med starejšimi*

Stopnje uporabe sodelovalne ekonomije se močno razlikujejo glede na vrsto storitve, več je nakupov in prodaje predmetov in manj je prevozov. V vseh primerih pa so stopnje med starejšimi prebivalci nižje v primerjavi s preostalim prebivalstvom.

Tabela 2 – Uporaba delitvene ekonomije med francoskim prebivalstvom ²³

uporaba delitvene ekonomije	Francosko prebivalstvo na splošno	starejša populacija (65+)
prodaja/nakup/oddaja/izposoja predmetov (oblačil ipd.)	61 %	47 %
car-sharing oz car-pooling	30 %	14 %
oddaja ali izmenjava nastanitev	26 %	14 %
prevozi	20 %	10 %

Francozi so odprti do delitvene ekonomije, ki ima precej pozitivno podobo med prebivalstvom na splošno in tudi med starejšimi. Še več, njihovo mnenje se ne razlikuje bistveno od mnenja

²³ Tabela temelji na podatkih študije : ELABE, Les Echos, Institut Montaigne, *Les Français et L'économie collaborative*, August 2018

splošne populacije, kot je prikazano v spodnji tabeli. Čeprav lahko ekonomija delitve koristi posameznikom, pa obstajajo dvomi glede koristi, ki jih delitvena ekonomija prinaša zaposlovanju in uspešnosti podjetij, ki so trenutno na trgu in v sektorjih, na katere ekonomija delitve vpliva.

Tabela 3: Percepcija delitvene ekonomije med francoskim prebivalstvom²⁴

trditev	francosko prebivalstvo na splošno	starejša populacija (65+)
Delitvena ekonomija prinaša koristi posameznikom.	63 %	63 %
Delitvena ekonomija ima slab vpliv na posameznike.	19 %	ni podatkov
Delitvena ekonomija pozitivno vpliva na francosko gospodarstvo.	54 %	52 %
Delitvena ekonomija negativno vpliva na francosko gospodarstvo.	23 %	ni podatkov
Delitvena ekonomija pozitivno vpliva na zaposlovanje v Franciji.	45 %	41 %
Delitvena ekonomija negativno vpliva na zaposlovanje v Franciji.	29 %	ni podatkov
Delitvena ekonomija pozitivno vpliva na francoska podjetja iz različnih sektorjev.	38 %	36 %
Delitvena ekonomija negativno vpliva na francoska podjetja iz različnih sektorjev.	39 %	ni podatkov

²⁴ Tabela temelji na podatkih študije : ELABE, Les Echos, Institut Montaigne, *Les Français et L'économie collaborative*, August 2018

Ekonomске koristi

Kot smo že videli, je 61 % Francozov in od tega 47 % starejših preko platform nakupovalo, prodajalo, si izposojalo stvari, oblačila ipd. Te številke je mogoče razložiti tudi s strahom do prihodnosti in v pomanjkanju zaupanja v gospodarske razmere. Z demografskimi spremembami in pritiskom na pokojninski sistem imajo platforme delitvene ekonomije potrebne in gospodarske koristi tudi za podjetja. Po drugi strani pa platforme, kot je na primer „Senior à votre service“ (starejši vam na uslugo)²⁵, omogoča starejšim dodaten vir dohodka s ponudbo posebnih storitev, kot so vrtnarjenje, varstvo otrok itd.

Krepitev medgeneracijskih odnosov in boj proti osamljenosti

V Franciji je dobro medgeneracijsko sodelovanje nujno potrebno za zagotovitev močnih družbenih vezi. Glede na raziskavo TNS Soffres iz leta 2013²⁶, je 97 % Francozov potrdilo, da so sodelovali v medgeneracijski solidarnostni dejavnosti. Med starejšimi jih 52 % pomaga svojim otrokom in/ali vnukom. Kljub temu je 63 % anketiranih oseb izjavilo, da so medgeneracijske vezi šibkejše kot so bile pred 20 leti. 70 % jih želi sodelovati v medgeneracijski izmenjavi znanj in veščin. Francozi si zato želijo več medgeneracijskega sodelovanja, kar daje platformam za delitev gospodarstva dodaten potencial. Več platform omogoča starejšim, da svoje življenjske izkušnje in znanje izmenjujejo z drugimi generacijami. To je primer Talent d'Alphonse²⁷, ki starejšim omogoča izvajanje tečajev, npr. šivanje, vrtnarjenje, tuji jeziki in so zato tudi plačani.

Boj proti osamljenosti

Platforme delitvene ekonomije ponujajo konkretne rešitve proti osamljenosti, ki po navedbah združenja Petits Frères des Pauvres v letu 2018 prizadene 27 % starostnikov. Poleg tega krepijo socialno vključenost in avtonomijo starejših²⁸. Platforma Paupiette²⁹ omogoča starejšim, da kuhajo za študente za simbolično plačilo.

²⁵ <https://www.seniorsavotreservice.com/>

²⁶ <https://www.tns-sofres.com/publications/les-francais-et-lintergenerationnel>

²⁷ <https://www.tns-sofres.com/publications/les-francais-et-lintergenerationnel>

²⁸ Petits Frères des Pauvres, CSA, *“Solitude et isolement des personnes âgées en France, quels liens avec les territoires”*, september 2019.

²⁹ <https://www.paupiette.co//>

Mobilnost

51 % starostnikov še vedno vozi svoja vozila, 78 % jih uporablja javni prevoz, 60 % pa si želi boljši dostop do prevoza, vključno z večjo pogostostjo javnega prevoza, boljšo teritorialno pokritostjo, nižjimi stroški in vozili, prilagojenimi mobilno oviranim. Ponudba boljših, starejšim prilagojenim rešitvam za mobilnost, je očitno izziv, s katerim se morajo spoprijeti državni organi in javne službe. Platforme, kot je Blablacar³⁰, ki omogočajo sopotništvo, so zato lahko priročna in logična ponudba za starejše, saj rešujejo vprašanja njihove mobilnosti³¹.

Nastanitev

85 % starejših želi ostati na svojem domu čim dlje, čeprav morda že potrebujejo pomoč³². Glede na stanje medgeneracijskih odnosov in finančne skrbi, ki jih imajo nekateri starejši ob upokojitvi, jim oddaja dela hiše ali sobe v hiši, ki jo imajo v lasti, omogoči prihranek pri najemnini in/ali znižanje stanovanjskih stroškov. Prinaša pa tudi številne koristi, vključno s preprečevanjem osamljenosti, deljenjem znanja in življenjskih izkušenj z drugimi ter občutkom varnejšega bivanja doma. Veliko različnih platform omogoča stik s starejšimi in mlajšimi osebami: Un toit 2 générations³³, Ansambel 2 générations³⁴, Réseau COSI³⁵ in Le Pari Solidaire³⁶.

Delitvena ekonomija za starejše in digitalne spretnosti

Te vrste pobud zahtevajo nekatere digitalne spretnosti (dostop do interneta, registracija na platformi, navezovanje stikov z drugo osebo po e-pošti ali v drugih oblikah IKT), a to se dogaja predvsem v interakciji z drugimi digitalno bolj veščimi.

³⁰ <https://www.blablacar.fr/>

³¹ L'Observatoire Silver Eco, "Etats des lieux de la silver économie en France", 2018

³² L'Observatoire Silver Eco, "Etats des lieux de la silver économie en France", 2018

³³ <http://untoit2generations.fr/>

³⁴ <https://ensemble2generations.fr/>

³⁵ <https://reseau-cosi.org/>

³⁶ <http://www.leparisolidaire.fr/wp/>

III. *Težave in izzivi starejših pri uporabi delitvene ekonomije*

Digitalna izključenost starejših (glede na opremo, uporabo in podporo)

V Franciji beležijo velik napredek na področju zmanjševanja digitalne izključenosti. Leta 2008 je bilo še 50 % ljudi, ki se nikoli niso povezali z internetom, v letu 2018 pa je bil ta delež le še 10 %³⁷. Kljub temu pa so v državi digitalno izključeni večinoma starejši. V starosti nad 60 let je 81 % digitalno izključenih. Od tega je 60 % žensk, 59 % brez diplome, 34 % pa ima nizke dohodke. 14 % starejših digitalno izključenih nima opreme ali dostopa do digitalne opreme ali povezave, 21 % nima interneta doma, 44 % nima pametnega telefona. Le 35 % starejših je izjavilo, da so prejeli pomoč ali se udeležili usposabljanja za uporabo IKT. 11 % starejših, ki so digitalno izključeni, se sploh ne bi želelo izobraževati. Največji izziv za starejše pri uporabi platforme delitvene ekonomije je torej digitalna izključenost in odpor do IKT³⁸. Nadaljnje študije opozarjajo na dodatne ovire: digitalna oprema, ki ergonomsko ni prilagojena starejšim, nizki dohodki in socialni status, prav tako niso na tekočem in ne spremljajo razvoja IKT, zato ne znajo v celoti izkoristiti potenciala, poleg tega pa se tudi protikonformistično vedejo³⁹. Ne smemo torej pozabiti, da sta dandanes digitalna in socialna izključenost medsebojno zelo povezana.

Ovire in predsodki pri uporabi delitvene ekonomije (zlasti v zvezi z zasebno lastnino)

Glede na raziskavo CETELEM⁴⁰, ki je anketirala ne samo francoske starejše, temveč tudi v drugih evropskih državah, je zasebna lastnina za prebivalce, starejše od 50 let, sveta. Le 9 % starejših državljanov najema opremo (za obrt, kuhinjsko opremo itd.), 18 % pa si jo občasno izposodi (v primerjavi z 21 % in 33 % za mlajše od 50 let). Razlog je logika udobja, saj želijo brezskrbno in kadarkoli uporabljati svoj avto, orodje ali hišo. Dve tretjini starejših je lastnikov svojih domov. Z odhodom svojih otrok so pridobili prostor za shranjevanje različne opreme. Na vprašanje, ali bi se bili pripravljeni odreči lastništvu nekaterih izdelkov in jih deliti oz. souporabljati z drugimi, so starejši manj navdušeni kot so za souporabo storitev. Manj kot 20

³⁷ CSA, Petit Frères des Pauvres, *L'Exclusion Numérique des personnes âgées en France*, september 2018.

³⁸ ARCEP, *Baromètre du Numérique*, 2017.

³⁹ ARCEP, *Baromètre du Numérique*, 2017.

⁴⁰ Observatoire CETELEM, *"Vers l'âge d'or de la silver économie?"*, 2016.

% jih bi dalo na voljo oz. začasno oddalo svoj avtomobil, kar je za 10 odstotkov manj od mlajših generacij.

Pomisleki v zvezi z varnostjo in zaupanjem v internet

Eden od dejavnikov, ki jih je potrebno upoštevati in ki vpliva na starejše, ki imajo več ali manj izkušenj z IKT in internetom, je zaupanje in varnost. 51 % starejših je zaskrbljenih zaradi varstva podatkov, 48 % nima zanimanja za uporabo interneta in 27 % jih je nad njim navdušenih. Zato je še posebej pomembno, da starejšim dobro predstavimo vse prednosti in slabost, ki jih prinaša sodelovanje v spletni skupnosti⁴¹.

Zaključek

Francozi so najbolj množični uporabniki delitvene ekonomije med EU državami. Obstaja mnogo platform, ki pokrivajo področja osebnih prevozov, nastanitev, različnih oblik solidarnosti, prehrane, izmenjave znanj in veščin ipd. Francosko prebivalstvo je dokaj odprto za ideje delitvene ekonomije, saj se zavedajo, da lahko posameznikom prinaša veliko koristi. O koristih ali slabostih, ki jih prinaša podjetjem in zaposlovanju še vedno tečejo razprave. Zato država usklajuje zakonodajo, zlasti v zvezi z obdavčitvijo dohodkov, ustvarjenih z ekonomijo delitve.

Francoski starejši so v francoskem gospodarstvu zelo dejavni kot ponudniki in potrošniki, vendar se zavedajo, da zaradi možnosti nižanja pokojnin ali višanja življenjskih stroškov ne bo vedno tako. Poleg tega obstajajo med starejšimi prebivalci velike socialne razlike. Ekonomija delitve lahko omogoča starejšim dodatni dohodek k pokojnini in zniža njihove sprotne stroške, kar jim predstavlja dragocen vir sredstev. Poleg tega ponuja starejšim priložnosti za razvoj socialne mreže, delijo svoje znanje med vrstniki in med generacijami, s čimer pripomorejo k socialni vključenosti in proti osamljenosti.

Uporaba interneta in ekonomije delitve je odvisna od starosti, opremljenosti in dostopa do digitalnega posredovanja. Dandanes v Franciji starejši predstavljajo veliko večino digitalno izključenih oseb. Za vključitev več starejših v ekonomijo delitve je treba izboljšati

⁴¹ Les Séniorales, *Infographie Les Seniors et les réseaux sociaux*, 2017. <https://observatoire-des-seniors.com/82-des-seniors-consulent-la-meteo-sur-internet/>

digitalno vključenost in približati IKT starejšim na njim prijazne in sprejemljive načine in pri tem imeli v mislih tudi spoznavanje digitalne kulture, odnos do zasebne lastnine in pomisleke glede varnosti. Usposabljanje za uporabo IKT in za delitveno ekonomijo sta bistvenega pomena, saj lahko neposredno spodbujata socialno vključenost starejših.

Zato se zavedamo pomembne naloge projekta SHES, saj lahko precej prispeva k izobraževanju in podpori starejšim, da bodo lahko v celoti izkoristili potencial delitvene ekonomije pri izboljšanju njihovega vsakdanjega življenja in možnostim aktivnega in zdravega staranja; nenazdne pa delitvena ekonomija tudi pozitivno vpliva na gospodarski razvoj in razvoj celotne družbe.

Skupni zaključek

V petih državah partnerstva SHES Franciji, Grčiji, Italiji, Španiji in Sloveniji se zaradi upokojevanja ekonomski pritisk starejšega prebivalstva na razvoj držav povečuje, delitvena ekonomija pa ponuja trajen odgovor na izzive staranja prebivalstva. V vseh petih državah starejše skrbi zmanjšanje dohodkov in pokojninskih prejemkov, kar ima za posledice ekonomske neenakosti in težave pri ohranjanju življenjskega sloga. Skupni cilji so tudi razvijanje solidarnosti, medgeneracijskih odnosov in spodbujanje starejših, da ostanejo aktivni in sodelujejo v družbi.

Digitalni razkorak med najmlajšimi in najstarejšimi generacijami se sicer zmanjšuje, a partnerji SHES projekta se strinjajo, da je prav razvoj digitalnih veščin nujen pogoj za uporabo delitvene ekonomije. V vseh državah so ugotovili, da lahko zavračanje uporabe digitalnih orodij in tesnoba ter odpor do IKT (strah, nerazumevanje, negotovost) ovirajo uporabo delitvene ekonomije. Partnerji nadalje predlagajo, da se je pri uporabi delitvene ekonomije potrebno osredotočiti na individualni pristop. Kot je poudarjeno v španskem poročilu, je bistvenega pomena tudi izboljšanje dostopnosti digitalnih orodij in platform za delitveno ekonomijo:

izbrane pobude bi morale biti prilagojene potencialnim fizičnim omejitvam starejših (vid, sluh, mobilnost), šele potem bi te pobude starejši v celoti in dolgoročno sprejeli.

Vsa nacionalna poročila imajo skupno ugotovitev, da je potrebno zmanjšati vrzeli v znanju IKT in potrebo po programih usposabljanja, ki bo spodbudil uporabo ekonomije delitve med starejšimi. Partnerske države pa se razlikujejo po potrebi po prilagojenem programu ob upoštevanju različnih stopenj razvoja delitvene ekonomije in po različnih stopnjah digitalne pismenosti med starejšimi prebivalci. V Grčiji, Italiji in Sloveniji je delitvena ekonomija manj razvita kot v Španiji in Franciji. Večje potrebe po osnovnem digitalnem izobraževanju so tudi v Španiji in Grčiji. V Franciji, Španiji in Italiji so do pobud delitvene ekonomije tudi bolj odprti in jih sprejemajo bolj pozitivno kot v Sloveniji in Grčiji.

Ti zaključki bodo osnova za nadaljnji razvoj predvidenih aktivnosti projekta SHES, tako vsebinsko (osveščanje in predstavitev različnih pobud delitvene ekonomije in njihovih koristi, vpliv na aktivno staranje) kot oblike aktivnosti (prilagodljive, prilagodljive, individualizirane).

Literatura

Španija

- HERNÁNDEZ DE COS, P., JIMENO, J.F., RAMOS, R. "El sistema público de pensiones en España: situación actual, retos y alternativas de reforma." Occasional documents nº 1701 (Madrid, 2017) Banco de España
- European Commission. EUROSTAT (online) <https://ec.europa.eu/eurostat>
- Labour Statistics Bulletin. Spanish Ministry of Employment and Social Affairs <http://www.mitramiss.gob.es/estadisticas/bel/welcome.htm>
- Mokyr, Joel, Vickers, C. and Nicolas L. Ziebarth. 2015. "The History of Technological Anxiety and the Future of Economic Growth: Is This Time Different?" *Journal of Economic Perspectives*, 29 (3): 31-50.

- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) <http://www.oecd.org>
- Royal Decree 1462/2018, of December 21, which sets the minimum interprofessional salary for 2019
- Statistic Spanish National Institute (INE) “*Natural Population Movement (NPM), Basic Demographic Indicators (IDB)*” https://www.ine.es/prensa/mnp_2018_p.pdf 19th June, 2019
- Statistic Spanish National Institute (INE) “*Population Projections 2018*” https://www.ine.es/prensa/pp_2018_2068.pdf 10th October, 2018
- Statistic Spanish National Institute (INE) “**Survey about Equipment and Use of TIC in Spain**”
- Statistic Spanish National Institute (INE) “*Spain in figures 2018*” https://www.ine.es/prodyser/espa_cifras/2018/files/assets/common/downloads/publication.pdf?uni=4f7e7b429c56ccbc4bf56b3e93ebc47b
- Universitat Oberta de Catalunya (UOC), “*Collaborative Economy: Challenges and Opportunities*”, Proceedings of the 14th International Conference on Internet, Law & Politics Barcelona, 21-22 June, 2018

Italiya

- *Indagine conoscitiva Over 65 e Family Caregiver a confronto*. Europ Assistance, March 2019;
- *I nuovi Over 65, la prima generazione Senior digitale che progetta un futuro*. BNP Paribas Cardif, 18th April 2018;
- *Un ritratto dei Nuovi Senior: Generazioni a Confronto*. Associazione Osservatorio Senior & TRAILab (Università Cattolica, Milan), September 2016;
- *Shaker: il valore economico della Sharing Economy in Italia*. Luciano Canova e Stefania Migliavacca (Università di Pavia)

- *Mappatura delle piattaforme collaborative 2017*. Marta Mainieri (Collaboriamo), Sharitaly, TraiLab (Università Cattolica, Milan), 2017

Grčija

- *Botsman & Rogers (2010). What's Mine Is Yours: The Rise of Collaborative Consumption.*
- *Carpenter, B. D., & Buday, S. (2007). Computer use among older adults in a naturally occurring retirement community. Computers in Human Behavior, 23(6), 3012–3024.*
<http://doi.org/10.1016/j.chb.2006.08.015>
- *Demary, V. (2015). Competition in the Sharing Economy. Cologne institute for Economic Research, IW policy paper 19/2015.*
- *EUROPEAN COMMISSION - DG ECFIN, and ECONOMIC POLICY COMMITTEE. The 2015 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections..., op. cit., p.7.*
- *European Commission (2013). The Sharing Economy –Accessibility Based Business Models for Peer-to-Peer Markets.*
https://ec.europa.eu/growth/policies/innovation/policy/business-innovation-observatory/files/case-studies/12-she-accessibility-based-business-models-for-peer-to-peer-markets_en.pdf
- *European Commission: Study to monitor the economic development of the collaborative economy in the EU. Final Report. Part A: Final Report. 23 February 2018 (2018).*
- *G. Nimord (2014). The benefits og and constaints to participation in seniors' online communities. Lesure Studies, 33(3) (2014),pp.247-266*
- *Heinrichs & Grunenberg (2012): Sharing Economy – Auf dem Weg in eine neue Konsumkultur? (Sharing Economy – On the path to a new culture of consumption?)*
- *Institute of Public Affairs (2014), "The sharing economy: how over regulation could destroy and economic revolution", available at:*

https://ipa.org.au/portal/uploads/Sharing_Economy_December_2014.pdf.

- McMellon and Schiffman, 2000 G.A McMellon, L.G. Schiffman *Cybersenior mobility: Why some older consumers may be adopting the Internet Advances in Consumer Research*, 27 (2000), pp. 139-144
- OECD. *The Silver Economy as a Pathway for Growth - Insights from the OECD-GCOA Expert Consultation*. Paris, 2014, p.2
- Quinones, A., & Augustine, A., (2015). *Technology abd Trust: How the Sharing Economy is Changing consumer behavior*. BBVA Research
- Schor, J. (2014). *Debating the Sharing Economy: Great Transformation Initiative*.
- Shapira, N., Barak, A., & Gal, I (2007). *Promoting older adults; wellbeing through Internet training use*. *Aging & media Health*
- Sharit et al., 2004 J. Sharit, S.J. Czaja, M. Hernandez, Y. Yang, D. Perdomo, J. Lewis, et al *The evaluation of performance by older persons on a simulated telecommuting task Journal of Gerontology*, 59 (B) (2004), pp. 305-316
- Αθανασίου, Ε. και Κώτση, Α. (2018). *Εξελίσξεις στη βραχυχρόνια μίσθωση ακινήτων στην Ελλάδα*. ΚΕΠΕ, *Οικονομικές Εξελίξεις*, τεύχος 37, 2018, σσ. 56-61.
- Γαγλιάς Α και Τσακλόγλου Π, 2016. *Το ασφαλιστικό στην Ελλάδα και την Ευρώπη*, *Huffington Post*
https://www.huffingtonpost.gr/2016/01/31/politikioikonomia-koinwnia-afalistiko-n_9120668.html
- Τήνιος, Π. 2010. *Ασφαλιστικό: Μια μέθοδος ανάγνωσης*, *Κριτική: Αθήνα*

Slovenija

- Active Ageing Strategy, UMAR -Institute of Macroeconomic Analysis and Development of the Republic of Slovenia and Ministry of Labour, Family, Social Affairs and Equal Opportunities
- SHARE - Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe

- http://www.epf.um.si/fileadmin/user_upload/Knjiznica/Ekonomija_delitve.pdf
- Staranje v Sloveniji – Ageing in Slovenia, national study, conducted by Inštitut Antona Trstenjaka, published in 2013
- Kralj R.: K ekonomiji delitve (2003)
- The use of the collaborative economy, Survey conducted by TNS Political & Social at the request of the European Commission, Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs, co-ordinated by the European Commission, Directorate-General for Communication

Francija

- ARCEP, Baromètre du Numérique, 2017.
- Besson E., France numérique 2012. Plan de développement de l'économie numérique, 2008.
- ELABE, Les Echos, Institut Montaigne, Les Français et L'économie collaborative, August 2018.
- LSA, "Comment l'économie collaborative transforme l'offre de service des magasins ?", 07/02/2019
- Bercy Infos, "Les chiffres clés de l'économie collaborative", 20/07/2016
- Observatoire CETELEM, "Vers l'âge d'or de la silver économie ?", 2016.
- Observatoire des seniors, Infographie Les Seniors et les réseaux sociaux, 2017.
- Observatoire Silver Eco, "Etats des lieux de la silver économie en France", 2018.
- Observatoire des Inégalités, "La pauvreté augmente chez les plus jeunes, mais n'épargne pas les plus âgés", 15/05/2018
- Parlement Européen, "Infographie : le poids de l'économie du partage dans l'Union européenne", 03/05/2017

-
- Petits Frères des Pauvres, CSA, “Solitude et isolement des personnes âgées en France, quels liens avec les territoires”, September 2019.
 - Riber J., “ Les pratiques numériques des seniors : une réponse à des pressions sociales de conformité”, 2016, Sciences de l’information et de la communication.
 - Secrétariat d’Etat au numérique, “Rapport et recommandations : stratégie nationale pour un numérique inclusif”, may 2018
 - TNS Sofres, “Les français et l’intergénérationnel”, december 2013